32

DE

CHYMIATRIA SUPERSTITIOSA,

Quam

Speciminis loco

Eruditorum, maxime Philiatrorum,
diſquiſitioni ſubjicit,

& ita

prudentem præcautionem
commendat

Johannes Jacobus Rock,
Phyſicus Gelhuſanus.

BUDINGÆ,
Typis Joh. Frid. Regelein, Typographi Iſenburg. Aulici.
Anno MDCCXIIX.

IMPERII ROMANI
Liberæ Civitatis
GELHUSANÆ
SENATUI GRAVISSIMO
VIRIS SPECTATISSIMIS
Fautoribus atque Amicis honoratiſſimis
tanquam ſpecimen inaugurale
Phyſicatus ab ipſis ſibi demandati, eo, quo par eſt, honoris cultu
offert ac dedicat
hanc Chymico-Medicam diſſertationem
JOHANNES JACOBUS ROCK
Poliater Gelhuſanus.

I. N. J. C.

INter omnes leges præceptaque, quæ in S. literis nobis proponuntur, illud maxime freqvens eſt, iteratisque vicibus cum plurimis annexis pœnis repetitur & renovatur, quod loquitur de Idololatria & *ſuperſtitione*, quippe quod etiam primi ſtatim *Decalogi* præceptis fuerit ſubjunctum. Cum enim DEUS omniſcius indolem iſtorum vitiorum, quæ hominum animos a vera ejus cognitione legitimoque cultu abducunt, perſpectum haberet, & ſimul etiam intellectus noſtri imbecillitatem, voluntatis depravatæ malitiam, quippe quæ, uti & ille, maxime in iſta vitia abduci ſe patiuntur, depræhenderet: tum profecto neceſſum erat, ut iſtam legem ſevere promulgando, repetitisque vicibus animis noſtris inſtillando, corruptæ noſtræ naturæ conſuleret, ne in iſtius generis impietatem delaberemur, atque ita à vera pietatis cultusque divini via deflectentes & ſummo impetu in vitiorum Syrtes ſcopulosque irrumpentes, æternum periremus.

Quemadmodum igitur bina illa vitia cognatione quaſi aliqua inter ſe connexa tantopere in rebus divinis & ob frequentiam & ob mortalitatem quaſi eorum deteſtata & prohibita fuerunt: Sic optandum eſſet, ut eædem doctrinæ in aliis *artibus ſcientiisque* non ſolum ab earum Magiſtris & quaſi Præſidibus diſcentium animis inſtillarentur, ſed etiam ab ipſis cultoribus omni ſtudio atque cura obſervarentur, quo eo felicius detrimenta, quæ larga copia ab iis profluunt, averſarentur.

Ac ne quis hæc ita dici forte miretur, imo jure in dubium vocanda eſſe exiſtimet, quæ modo de Superſtitione in artibus ſcientiisque pœne omnibus culta protulimus: producemus quænam in medium, quæ aſſertionem reddant illuſtriorem. Neque vero in aliarum ſcientiarum meſſem, qvam ſuperſtitionibus ſatis largam eſſe nullus dubito, manum meam im-

mittam, maxime cum noſtra in *arte Medica* ſeges non minus fertilis ſit, imo etiam ob ubertatem improbum admodum conſtantemque laborem requirat, quem ego quidem vix aggredi audeo, nedum exſuperare confido, præcipue cum multorum doctorum aſſidua diligentia vix voti ſui fuerit reddita compos. Nihil enim dicam de ſuperſtitioſis phantaſmatibus, quæ in cerebello *Anatomicorum* gignuntur, cum in ſuis theatris omnibus pœne in corpore humano oberrantibus vaporibus & atomis ſingulares ſuos tribuunt ductulos, capſulas, receptacula &c. imo de illarum ſubtilis inventionis laude tanquam pro aris & focis depugnant; & quæ ſunt ejus farinæ alia: attamen, qvum ad rem, ad obſervationes medicas, ventum eſt, tum nulli viſuntur meatuli, nullis tum ductibus opus eſt, tum natura ſibi perquam facile canales fabricare poteſt, & viam commodam præparare; tum non erubeſcunt, probe etiam re conſiderata, pronunciare, ſanguine à ſinu priore rupto in ventriculos cerebri profluere & hinc per os cribriforme in nares & fauces prorumpere, item empyemata thoracis vomicasque hepatis per vomitum, alvum & urinam excerni, & quæ alia miracula ſunt, quæ ab artificioſiſſimo ipſorum Archeo proficiſcuntur. Nihil dicam de ſtatuis Idololatricis, quas in *Phyſiologicis* erectas videmus, dum unus ad Archei pedes ſupplex devolvatur, alter non binis tantum, ſed pluribus regibus & dominis microcoſmicis inſerviat & obtemperet, alius à glandula Carteſiana imperium expectet, alius ignem ſacrum cordis vitalem adoret, alius balſamo vitæ animum obliniat, alius rotulas ſculpat & fabricet, & quæ ſunt ejus generis alia Numina Phyſiologica, quæ à Neotericis adorantur. Quid dicam de Superſtitione in *Pathologicis?* Hæc ſane longe craſſiſſima deprehenditur non tam apud Veteres, qui, uti Viri doctiſſimi & prudentiſſimi, nil niſi quod ad ſolidam artem Medicam pertineat, inquirere ſollicite ſtudebant, theoreticarum ſubtilitatum incurii erant: quam recentiores, qui in inveniendis fabuloſis ſuperſtitioſis ejusmodi Phantaſmatibus longe feliciores ſunt, dum quicquid forſitan per inſomnia occurrit, & in ſenſoriis ipſorum tornatum circum volvitur, illud pro firmo Pathologiæ fundamento, pro criterio veritatum omnium examinandarum, pro lapide lydio, pro infallibili hypotheſi, ad quam omnia phænomena omnesque circumſtantiæ neceſſario referri debent, (quæ non poſſunt, aut omittuntur tacite, aut ultra intellectum humanum eſſe excuſantur) in medium projiciunt & univerſo foro Medico obtrudunt. Nolo hic recenſere αἰτιολογιάν ipſorum æthereram, aëream, chymicam fermentativam, efferveſcentem, acidam, alcalinam &c. quibus multorum libri abunde ſcatent. Exempli ſaltem loco poterunt eſſe Febres, quarum do-

ctrina

ctrina opinionum ſchiſmatibus ſuperſtitioſisque næniis penitus fere obruta eſt, ita ut apud Veteres multos nil niſi intemperies calidi innati, per peregrinum adventitiumque oppreſſi, humidi radicalis ſubjugatio &c. apud recentiores vero fermentationes actuales, fermenta ſylveſtria, peregrinum ætherem in ſe continentia, ſpumeſcentiæ, turgeſcentiæ, calor â flammula vitali auctius pabulum nactus, aut â ſylveſtribus ſpiritibus, aut â poris ſanguinis obſtructis excitatus, & quæ alia plura ejus modi commenta audiuntur. Quanta itaque in Pathologicis adhuc dum â recentioribus colantur Idola, quilibet non ex paucis hiſce tantum, ſed ex plurimis aliis facile percipere poteſt. Unde etiam aperte deprehendi poteſt ex tali pathologia *therapiam* & praxin pariter monſtroſam prodire, de quibus ſi pauca ſaltim dicere vellem, longiſſimum foret. Sic et in *Chirurgicis* magna talis modi phantaſmatum ſeges eſt, nec ibi deſunt particulæ fulcatæ, acuminatæ cuſpidatæ, hamoſæ, ramoſæ, aut alio modo figuratæ, item ſalino alcalinæ volatiles, acidæ, arſenicales & aliæ, quæ in diverſitate humorum per diſcrimen ſolidarum explicandum, commoranda ſupponuntur & inferuntur. Quæ vero quantaque in *Chymicis* alitur ſuperſtitio? Quanta ibi idola venerantur noſtrates in pharmacis eorum univerſalibus famigeratiſſimis, præſtantiſſimis, præſentiſſimis, efficaciſſimis, penetrantiſſimis, Morbos pertinaciſſimos ſæviſſimoſque egregie domantibus, divinis cæloque delapſis, & quâ alia ſuperlativa hyperbole ſtipatis? Hæc vero tanta & tanta remedia, ſi ad experientiæ rationiſque calculum revocentur, ſi medio die lucerna etiam Diogenis quærantur, diſparent, ne umbella quidem remanet, & ita ægri & ægrotantes Medici falluntur, qui ne poſitivum virium ſuperlativarum Theoreticarum gradum in Praxi conſeqvuntur.

Quod poſtremum ſuperſtitionis genus præ ſuperioribus improbandum & deteſtandum mihi videtur, cum multa graviſſima damna & mala ſæpe lethalia inde reſultent. Neque vero innuo ſolum his verbis Empiricorum ſuperſtitiones circa medicamentorum ſuorum efficaciam conſpicuas, quæ longe maximæ ſunt; ſed l. maxime illorum hic tango, qui magni chymiatri & à ſe ipſis & ab aliis putantur, quique rem non acu ſolum, quod dici ſolet, ſed mentis acumine ſe tetigiſſe arbitrantur, dum contra maxime rebelles humani corporis morbos ê fonte Chymico potentiſſimas panacæas (titulotenus tantum ita inſignatas) depromunt, easque magno hiatu multisque oſtentationibus aliis etiam objiciunt, qui ipſi creduli avide & ambabus manibus umbram Junonis amplectuntur. Quantis enim laudibus; quantis encomiis therapevticis in lucem olim proditæ ſunt magnæ panaceæ metallicæ ſolares, lunares joviales &c. ſpecifica, antihectica, antifebrilia, bezoardica &c. quæ ſi promiſſis reſponderent, ſane nullus Morbus ita ſæ-

vus foret, quin ille non facili negotio his cuneis poſſit ſupprimi? Quam vero tecte antea, & ne fraus illico pateret, ænigmatibus, hyeroglyphicis figuris &c. obtegebantur & involvebantur? Quam ardentiſſimo deſiderio quæritabantur imo emebantur? Aſt Parturiunt montes, naſcitur ridiculus mus. Quod ſi enim, ut antea dixi, paullulum ad lydium experientiæ, ne dicam rationis, lapidem examinentur: tum certe omnes illæ panaceæ evaneſcunt, & deprehenditur, quam grandi & Inventores illorum & Aſſeclæ & admiratores errore, fuerint decepti & ad huc dum decipiantur.

Sed plura de his, quæ poſtremo dixi, de inſigni videlicet hac *Chymiatrorum ſuperſtitionis* ſpecie in medium proferre apud animum ſtatui, & id efficere contendam, ut principio τὸ ὅτι aſſertioni meæ adſtruatur, recenſendo & examinando illas panaceas, quæ anſam ſuperſtitionibus talibus præbent. Poſtea etiam τὸ διότι cauſasque hujus ſuperſtitionis quaſi geneſeos ſcrutabor. Ac denique detrimenta, quæ exinde propullulant, oſtendam.

Antequam autem hoc fiat, & ad rem ipſam accedam, benigniſſimum Numen ſupplici prece veneror, ut pro ſua divina clementia atque bonitate hoc inſtitutum in ſui nominis gloriam feliciter evenire jubeat.

Primum itaque, miſſis illis, quæ ad ſuperſtitionis tum in genere tum in ſpecie Medicæ ſignificationis explicationem Philologicam & Philoſophicam forſitan pertinere videbuntur, miſſis, inquam, illis ſtatim ad primum membrum accedamus, & producamus illa medicamenta compoſitionesque Chymico pharmacevticas, quæ dictam innuunt atque inducunt ſuppoſitionem. Occurrit itaque nobis *regnum* primum *minerale*, ubi compoſita & præparata varia in noſtram veniunt conſiderationem. Simplicia enim ſpeculationis potius Phyſicæ & Chymicæ ſunt quam noſtræ Medicæ.

Compoſita ſi intueamur, obſervantur tria eorum genera; unum terrarum diverſarum; alterum lapidum; poſtremum metallorum; quorum multa, maxime vero ex iisdem producta & educta in uſum Medicum trahuntur.

De *terris* varii generis medicinalibus nihil hic dicam, licet ampliſſimus pateret campus. Nam longum nimis foret, ſi eorum, qui communiter adſcribitur, uſum imaginarium, antipeſtilentialem, alexipharmacum, cardiacum &c. ſecundum ſeriem perſtringere ſuſciperem. Notum enim eſt accuratioribus Practicis, quam non ſolum non præſtent atque exſerant illas vires alexipharmacas, proprie & ſtricte ita dictas, ſed quam magna detrimenta in morbis acutis malignis corpori inferant, qui & lethali ſæpe eventu fuere edocti, quanta cura & ſtudio illa eximia alexipharmaca tum

tem-

temporis ſint fugienda, cum neque alexipharmaco ſcopo ſatis faciunt, neque diaphoreticum finem conſequuntur, ſed contrarium plane ob adſtrictoriam ſtipticamque quaſi potentiam edunt effectum. Experimentum hujus rei, nimirum adſtrictoriæ, quondam inſcius harum rerum feci in proprio corpore, dum alterius laudatione & ſuaſu famoſum quendam pulverem alexipharmacum ex terris variis conflatum aſſumerem, regimine etiam ſudorifero admodum valido, quod operationem adjuvare dictitant, imperato: Unde non ſolum, plurimis licet ſtragulis obrutus & in fervore hypocauſti conſtitutus fuerim, nequicquam ſudoris prolicere potui, ſed illius loco tumores œdemotoſos, qui totum habebant corpus, contraxi. Atque hinc, ubi ex aliis multis, certi reddimur non ſolum efficaciæ iſtarum terrarum adſtrictoriæ, ſed etiam docemur, quam peſſimi eventus ſit uſus earum alexipharmacus, & etiam diaphoreticus. Perverſa enim prorſus ratio ac methodus eſt ad ſudores eliciendos, ad diapnæ blandæ habitum corporis diſponendum, in uſum vocare adſtringentia & regimen ſimul calidum adhibere: Unde in febribus acutis hujus generis pulverum, uti & illorum, qui ex vegetabilibus proprie ſic dictis alexipharmacis conficiuntur, uſus non ſolum effectum ſperatum ſuum non ſortitur, ſed & ipſas febres in alios graviores morbos F. lentam, hecticam, tumores hydropicos, areſcentias viſcerum &c. transmutat. Ergo videmus, quam vana admodum & periculi plena hæc de terrarum virtute antepeſtilentiali ſuperſtitio ſit, ut illa, quæ amplius de viribus earum ſpecificis tradidere, ſilentio hic prætermittam. Neque vero medicamenta ex illis producta, ut magiſteria, eſſentiæ &c. præſtantiores vires cardiacas fovent, dum neque has compoſitiones vis principiorum deſerit, quæ ceteras ſpecificas virtutes, ſi quæ adhuc laterent, & etiam alexipharmacas facile opprimit, efficitque, ut minus tuto iis in morbis acutis malignis fidere liceat.

Alterum mineralium genus ſunt *lapides* & nobiliores & ignobiliores, quorum magnus numerus in therapiam ſuperſtitioſe receptus eſt. Multa enim & magna ſatis de virtutibus illorum univerſalibus, amuleticis, magneticis, aſtralibus veteres prodidere, qui Cœlum ipſum proprietates ſuas ſpecificas in illos transfudiſſe ſibi perſuaſum habebant: Atque hinc, prout lumine perfectiore actionem cœli conceperunt, eo majores promere effectus, nec deglutitos modo, ſed geſtatos etiam cœlicas ſuas potentias in corpus humanum exſerere, præſentaneamque contra peſtem, venena & quoscunque Morbos pertinaciores opem ferre credebant. Hæc vero, uti & alia ejusmodi commenta, quantum ab experientiæ rationisque via declinent: & is facile in ea conſiderans deprehendet, & ab aliis ſæpius ad nauſeam usque eſt demonſtratum, ut id negotium jam in me ſuſcipere mini-

ni-

nime opus ſit. Paucis ſaltim hic loci notari poterit inſignis illa ſuperſtitio, quam veteres in animo circa *corallia* earumque *tincturas* varias alebant, quamque recentiorum multi adhuc fovent. Hinc ſimplicibus coralliis vires egregias in deliriis quibus vis, epilepticis convulſionibus, malignis, hyſtericis, dyſentericis affectibus adſcripſerunt, imo etiam ſi tincturam ex illis extrahi poſſet, illum auro pot. æquiparandam eſſe quoad vires exiſtimarunt. Ut igitur Sulphur coralliorum, quod rubicundo colore ea imbueret, intime recluderent & extraherent, relictis ramentis albicantibus, absque ulla tamen menſtrui corroſivitate, ut, inquam, hac ratione tincturam ex iis elicerent varia quæſivere menſtrua ex ſaccharo, melle, pane, manna, oleis deſtillatis, quorum ope quintam coralliorum eſſentiam, tincturam nempe rubicundiſſimam impetrarent. Sed cum poſteri colorem rubicundum non tam â φλογιςῶ coralliorum, ſed vel maxime â menſtrui oleoſitate & aciditate originem ſuam ducere animadverterent: cepit magna illorum ſpes de ſumma Medicina ſuſcepta labaſcere. Non tamen deſiſtunt ſubinde circa coralliorum ἀνάλυσιν inſtituere experimenta. Nonnulli tincturas rejiciunt & malunt nudam ſolutionem â ſubtili activo, naturæ non adeo adverſo, menſtruo factam. Qua de cauſa in affectibus nervorum, epilepſia, magni habent ſolutionem factam cum ſpiritu nitri d. Sed merito hic dubitandum, an nudum menſtruum non ſolum easdem vires poſſideat; ſed etiam præſtantiores, cum ſolutio illa ob adſtrictoriam potentiam, ab acido nitri & terra corallina leniter ſtyptica oriundam, merito ſuſpecta videatur, nec tota illa in dyſenteriis uti liceat. Pariter nec ratione nec experientia convinci poterit, quod ſolutiones ceteræ cum Spir. tart. formicarum, lignorum factæ quoad virtutes antiſcorbuticas, diaphoreticas &c. præferendæ ſint ſimplicibus eorum menſtruis, imo etiam dubitandum, an non potius horum efficaciam infringant, quam augeant. Idcirco ex his videmus, neque â Veterum tinctura corallorum, Sulphuris extractione, neque recentiorum nuda & ſimplici ſolutione tantum pharmacon ſperari poſſe, quantum ipſi promittebant, & quanta ſuperſtitio notetur, in lapidum nobilium æque ac ignobilium viribus definitis. Prout vero coralliis lenem tonicam cum abſorbente energia conjunctam efficaciam experientia tribuit: ita reliquis lapidoſis in medicinam introductis concrementis, maxime vero ſic dictis *nobilibus*, hyacintho &c. experientia concedit ſimilem uſum tonicum in ſudoribus, diarrhæis, hæmorrhagiis, maxime hecticorum moderandis proficuum. At archealem ſedationem, in turbis vitalibus eminentem, ut Archeus in iis veluti in ſpeculo gemæ delectatus, uti exprimunt, confuſionis ſuæ obliviſcatur, non niſi in luſu comico admittere valeo.

In quantum vero quaſi faſtigium evecta ſit Chymiatrorum ſuperſtitio circa *metallica*, unicuique facile pateſcet, qui eadem libero animo & accuratiore mentis indagine ſcrutari, contemplari, atque experientiæ rationisque criterio examinare velit. Ex infinito itaque illorum numero ea recenſebo, quæ hodie adhuc famoſa & multi uſus ſunt, & quid illis ſuperſtitioſi ſubſit, videbo.

Primum itaque *aurum* omnium metallorum nobiliſſimum communiter cenſetur, ſive ob perfectiorem ejus mixturam, ſive ob pretium civile, ſive ob majorem influentiam ſolis, ſive aliam ob cauſam. Qua de cauſa cum in rebus civilibus & communi vita tantum ejus uſum viderent chymiatri: ceperunt etiam illud in uſum medicum vocare, tam in ſubſtantia, quam in eſſentia ſ. tinctura, quæ auri pharmaca ob excellentes plane virtutes alexipharmacas confortantes &c. quos ab eis ſperabant, ingentis apud nonnullos erant admirationis, & hodie adhuc multi ſummo cultu iſtud idolum aureum venerantur.

Simplicem auri *in globulis* uſum Königius in r. m. magnæ & tantæ quidem efficaciæ eſſe in melancholicis & hypochondriacis dictitat, ut & magna eorum pars ab acido hypochondriacorum fuerit conſumpta & feliciſſimus etiam effectus inſecutus. Aſt vero de veritate hujus experientiæ non imerito dubitandum eſt, cum minime pateat, qua ratione aurum, penetrantiam ſpirituum corroſivorum multorum reſpuens, ab acido melancholicorum, multis viſciditatibus involuto, & tam diu ſine noxa in primis viis latitante, potuerit corrodi, cum potius illud acidum prius in ventriculi ſubſtantiam, quam in auri corpus duriſſimum, vim ſuam exerere potuiſſet. *Solutionem* auri idem Königius & alii extollunt ad plures deploratos plane affectus debellandos, ſiquidem ſulphur auri blandum a menſtruo ventriculi extractum ſpiritus animales inſtar radiorum ſolis fovere & ferociam ſalium acrium domare putant. Deducit hanc operandi rationem Kön. ab anomalia menſtrui ventriculi, humorum, & ſpir. animalium cum ipſo menſtruo auri, cum quo humores corporis noſtri corroſivi & depravati conjuncti auri corpori ſeſe applicent, partesque corporis animalis deſerant. Sed ſane corroſivitas illa ſpirituum, mechanica extractio ſulphuris auri, anomalia menſtrui auri acidi & cetera ſuppoſita cum valde ſint ſuſpecta; mirum non eſt, ſi & ipſum hæſitet aſſertum. Cum ita ab hac ſimplici & rudi ſaltim magnæ iſtius panaceæ uſu & adhibendi methodo nullum chymiatri deprehenderent effectum: tum, ne ſpes omnis pereat, ſubtiliorem viam excogitare ceperunt, qua firmiſſimum auri corpus deſtruerent, quintamque ex illo eſſentiam extraherent.

Qua de cauſa non veteres ſolum ad menſtrui appropriati & ad id opus ido-

idonei inventionem omnem movere lapidem: ſed multi adhuc inter neotericos ſpagyricos admodum ſolliciti ſunt, quo menſtruum aptum acquirerent, & tandem aliquando votorum ſuorum compotes redderentur. Multi hodiernorum Becherum aliosque Philoſophos Chymicos ſequuntur, qui ad verum aurum potabile & quintam eſſentiam in metallurgicis & in medicis utiliſſimam acquirendam rem magneſia auri rubicunda ſeuSulphure &Mercurio aggredi debere præcipiunt: Igitur ſeſe rectæ viæ inſiſtere arbitrantur, dum craſſo plane modo Philoſophorum illorum Chymicorum ſenſum & mentem intelligentes, ſulphur & mercurium com. vocant in ſubſidium. Ubi vero quantum illi â via deflectant, facile ille, qui chymicum ſenſum percipit, depræhendet. Notum enim eſt magnum illud Chymiæ lumen Beccherum tres terras diverſi generis pro materialibus metallorum principiis firmiter aſſerere, quæ ſunt ſalino liquidoſa ſeu vitreſcens, ſulphureo pinguis, & metallico mercurialis. Harum primam vitreſcibilem, quæ maximam metallorum partem conſtituit, & matrix veluti eſt reliquarum, in omni fere terrea ſubſtantia latitare, etiam in acido univerſali abundare, exiſtimat; alteram differentiam coloris, ſaporis &c. metallis ſuppeditare, & in omni inflam̃abili, & ſale etiam nitri quærendam eſſe, maxime vero in ſulphure, cui laxiore & facilius reſolubili compage adhæreat; Tertiam vero mercurialem ſpecificam determinationem in metallicam denſitatem & ductilitatem corporibus ipſis metallicis conciliare, & maxime in argento vivo, & Sale com̃uni (quod experimentum de marte artificiali confirmat) eſſe reperibilem. Ex his itaque, ſi propius ad mentem Beccheri accedimus, manibus ſane palpari poteſt, quantopere illi in ſua quinta eſſentia auri aberrent. Quod ſi enim in nulla re amplius difficultas reſtaret, quam in nuda mixtione craſſiorum illorum corporum eaque tantum ſimplici; (uti exiſtimant) tum certe crederem, ipſos etiam conſtantius aliquid, quam quærunt, eſſe conſecuturos, dum non ſolum æquor rubineo colore imbutum ſint conſpecturi, ſed etiam cygnum, aurea corona ad litora evolantem depræhenſuri. Aſt vero an hunc finem, quem ipſi illi Chymici adſpirant, craſſo ſuo & rudi plane modo attingere poſſint: merito dubito, licet ipſi, inani voluptate capti, veram ſe auri quintam eſſentiam nactos eſſe profiteantur & glorientur. Subtiliora enim illa ſunt, quam ut ad tales duræ cervicis homines, ut ait Beccherus, pervenire queant. Quod ſi enim paulo emunctioris naſi eſſent, & fundamentum ſuarum operationum aliquali ſaltim ſtudio & cogitatione inquirerent: tum ſane intellecturos & depræhenſuros eſſe confido, quam præſtantius auri potabile tale & ſine magna difficultate & labore ex carbonibus elicere queant, ut adeo minime opus ſit, illa pretioſa aliisque uſibus aptiora ingredientia deperdere, ſimulque ſum-

ſumtuum & diuturnorum laborum facere jacturam. Rem ut exemplo illuſtrem, do duplicem caſum, unum quo aurum pro ſui reſeratione cum cinnabari, uti mixto ex mercurio & ſulphure, diu cœmentatur, & mixtum hoc poſtea cum alcali fuſum a ſpiritu vini extrahi poſſe creditur: alterum, quo aurum cum hepate ſulphuris vel antimonii, ut vitulus aureus, comburitur, & ſulphuris hujus lac cum ſpiritu vini extrahitur, poſteaquam prius abſtractione ol. vini in reſinoſam ſolubilitatem fuerit redactum. Ibi tincturam alcalinam; hic vinoſam prodire in aprico eſt. Noſcitur in his alius error, quem pariter in Magiſtrorum, quos ſequuntur, præceptorum perverſa interpretatione & intellectu comittunt, dum ad mentem veterum Chymicorum pro menſtruo ſolari ſpir. v. com. adhibent. Veteres enim, uti ipſe Paracelſus, per eſſentiam vini, alcool vini, vinum eſſentificatum, & quo alio modo illud menſtruum nuncupent, minime intelligunt ardentem ſpir. v. ſed potius vinum, in ſpiritum acidum concentratum ac permutatum, quod in figendo, volatiliſando ſulphure metallorum peculiarem virtutem ſortitur, de qua Paracelſus, Iſaacus Hollandus, Viganus plura celebrant. Sit vero ita, concedatur, largiatur, affirmetur, aurum in liquorem irreducibilem eſſe reſolutum, ipſosque artiſtas veram auri eſſentiam eſſe conſecutos, cum hoc illis luce meridiana clarius appareat; Sit inquam ita; Quid tum? Qua enim ratione inde ſimul inferri poterit, ipſos ſimul panaceam divinam, quæ agonizantes e mortis faucibus eripiat, eſſe adeptos? Nondum enim ab ipſis ejus patronis attentis obſervationibus accuratisque experimentis demonſtrari potuit maxime ille imenſus, incredilis, inexhauſtus, infinitus, præſentiſſimus, & quæ alia ſunt elogia, in morbis quibuscunque deſperatiſſimis effectus. Neque vero hac deficiente experientia rationes ſolidiores magnique ponderis adduci queunt, quæ Chymiatros iſtos ita pertinaciter idolo tali aureo agglutinent. Quid enim quæſo auri nobilitas, pretium & charitas, perfectior mixtio ratione ceterorum metallorum, ſoliditas, difficillima deſtructio, influxus aſtrorum ſpecificus &c. Quid, inquam hæc & ſimilia alia facient aut conferent ad virtutem medicamentoſam? Nihil ſane video. Neque enim ſulphur auri, etiamſi extrahi poſſet, ſtupendas illas vires exſerere poſſe depræhendo, cum φλογιςὸν illud, quod auro inhæret, magis univerſale ſit, omnibus metallis multisque aliis corporibus comune, uti ſuperius notavi. At vero an illud unice tantas vires præſtet, non poſſum non ire inficias. At vero inqviunt, ſe ſumma cum admiratione vires ejus analepticas obſervaſſe? Credo ſane, ſi liqvor, quem menſtrui loco adhibere ſolebant, confortantibus eximiis, aromatibus, ol. cinamomi, ambra, moſcho &c. fuerit conditus, aut in ſe ipſis experimenta fecerint, aut iis ſubjectis propinatus, qvæ

 vel

vel ſacra tenet fames, vel qvæ ad phantaſticas tales impreſſiones animiqve imaginationes ab empirio diſpoſita ſunt, ubi incorrupti auri nitor & ſplendor plus ſæpe præſtare valet. At vero anne ita experientia facienda & haurienda? Anne ita obſervationes curativæ notandæ? Mihi ſane non videtur. Sed cetera, quæ hac de re amplius dici poſſent, prætereo. Pari ratione in alia medicamenta metallica diaph. auri, mercurium diaph. aur. Bez. aur. &c. magnam fiduciam poſitam eſſe videmus. Quoad *mercurium diaph. aur.* haud inficias ibo, eum bonum & efficax eſſe remedium in obſtructionibus aperiendis & aliis etiam affectibus, ubi medicamenta mercurialia ſolent indicari. Aſt vero an a pauxillo auri, cum qvo commaritatus eſt mercurius, virtutes ipſi adſcriptas, mutuetur, neque per experientiam liqvet, neqve ex rationibus Phyſico Chymicis deduci poteſt. Siqvidem per illam patet, qvod non ſolum ab eo præſtantior efficacia expectari poſſit, ſed ſimplex etiam mercurius ſine additione auri idem plane præſtet, id quod Chymiater Ludovicus teſtatur. Inferunt quidem hic Neotericorum multi ad uſum auri in mercur. diaph. adſtruendum & evincendum, dum exiſtimant, mercurii corpus per ſe alias exhibitum nimium virulentum draſticum eſſe remedium, qvod ſpaſmum in partibus nervoſis excitet, ſalivationes nimias, lympham potentiſſime coagulatam reſolvendo, producat, atqve ita nonnunqvam ſæviſſima mala progeneret: Hanc vero vim draſticam optime per aurum cicurari, mitigari, infringi poſſe, & ita feliciter illa ſubſecutura alias incommoda averti. Regero autem, ſi metuas minusqve tutum exiſtimes, uſum mercurii præcipitati a. ſublimati, aut alia encheiriſi parati, qvid opus eſt perditione auri cum ſecurior via propiorqve proſtet in mercur. d. aut aliis medicamentis mercurialibus? Aut cur non minuitur doſis? Sane enim res ſe non alio modo habere mihi videtur, ac ſi quis pro ſcopo leniter ſalivante, vel catharctico ſtimulante merc. ſubl. adhibere velit, ne vero ille noceat, eum æquali aut dupla portione auri reddere leniorem. Cauſam nullam ſciunt, neque ipſe reperio niſi hanc, quia ſumptuoſum forſitan eſt experimentum Chymicum. Ita delirant noſtri reges, ægri vero plectuntur. Præterea magnas quoque vires Chymicos tribuere *Bez. auri*, nomen ſolum indicare poteſt. Illud enim pro vero remedio alexipharmaco in morbis malignis, imo in omni morbo repentino præſtantiſſimo habetur, ut illius vires bezoardicæ omnibus aliis alexipharmacis vegetabilibus & animalibus jure præferri mereantur. Hic vero ipſos Chymiatros errare depræhendimus, cum conſideramus ipſius medicamenti præparationem, qvoniam non ſolum nihil de auri ſubſtantia participet (qvippe qvod neqve ab acido nitri diſſolvi, & in

cal-

calcem, uti reg. antimonii, redigi poteſt, neqve aurum etiam connubium inire ſolet reguli antimonii) & tum nihil aliud ſit qvam bezoard. min. hoc vero idem ac antim. diaph. verum etiam qvam perverſo plane modo bezoardici nomen efficaciaque affingatur. Licet enim ſudores ad ſcr. Sem. vel per ſe, vel cum aliis datus egregie moveat, quod & præſtat ſimplex mercur. diaph. minime tamen alexipharmaci κατ' ἐξοχὴν ſic dicti titulum in morbis malignis petechialibus tuetur. Præſtat itaque hic, uti & in pluribus aliis medicamentis auri, auro parcere, & potius, juxta ſententiam B. Ludovici, ex medicamentis aurum quam contra ex auro medicamenta concinnare.

Et hæc quidem de auro metallorum ſole. Oboritur alterum ſidus *luna*, quæ inter Chymiatros inſignis ſuperſtitionis præbuit anſam. Veteres enim huic metallo præſentiſſimos effectus antepilepticos, apoplecticos, magnos in omnibus capitis cerebrique affectibus, ob analogiam, quam inter ipſam lunam & cerebrum intercedere putabant, adſcripſere. Igitur multum illi ſolliciti ſemper fuerant, ut in commodam medicamenti formam redigerent. Apud neotericos licet craſſior illa ſuperſtitio de analogia lunari exulare videatur: nihil ominus tamen minime negligentiores ſunt, cum pariter omnem animi intendant nervum, ut aptas efficacesque medicinas lun. potab. bezoart. lun. &c. exſculpere & fabricare queant. In illo acquirendo multi eam viam, quam antiquiores jam premebant, omnium facillimam eſſe putant, eique etiam inſiſtunt, dum ex *luna tincturas* mediante ſpir. vini, ſpir. urinoſo vol. acuato, non aliter ac tincturam Ven. extrahunt. Imo eo magis læti de felici experimenti ſucceſſu ſibi gratulantur, cum ſe tincturam genuinam cœrulei pulcherrimi coloris conſecutos eſſe vident. Tribuunt ei magnum uſum in paralyſi, epilepſia, apoplexia, febribus malignis, omnis generis deliriis, quaſi illa ferociam ſalium in M. S. amplexu ſuo peculiariter ſoleat invertere, fibrillas cerebri roborare & ad decentem motum ſpiritus, quos ob menſtruum urinoſum ab acido liberat, uti loqvuntur, deducere. Quam parum vero horum votis reſpondeat effectus: teſtatur experientia, quæ nullum aut levem ab hac tinctura lunari, uti & ab aliis lunaribus pharmacis, promittit effectum. Neque vero illa modo dicta lunaris tinctura hoc titulo inſcribi meretur, cum ne momentum quidem de lunæ ſubſtantia a menſtruo fuerit ſolutum & omnis adhibita ad præparationem ex lunari calce reduci queat. Num itaque ab hac veneris ſolum ſolutione ſupra memorati effectus cephalici expectari poſſint, non facile quispiam harum rerum gnarus affirmabit, cum potius vomitus, nauſea, cardialgia, & alia incommoda obſerventur, qui perverſi venerei effectus in multis draſticas operationes & hinc confuſaneas abſtractiones ar-

chei a furoribus ſuis epilepticis in nonnullis ſubjectis relinquit, indeque per indirectum utilem, ſed morbo ſæpe periculoſiorem, exitum nanciſcitur. De *bezoart. lunari* eadem ſententia ferenda eſt, quæ ſuperius de Bez. auri lata eſt. Pari enim cum hoc paſſu ambulat. Neque enim quicquam de lunæ ſubſtantia, quæ neutiquam vel ab acido nitri arroditur vel in conſortium cum reg. antimonii abit, in ſinu continet, neque etiam ullos effectus proprie bezoarticos, ſeu alexipharmacos præſtat. Ergo neque hæc panacea lunaris inſcriptionis titulo digna eſt, & melius etiam eſſe cenſerem, ſi hoc metallum crumenis potius, quam deſtillatoriis includeretur, Ludovico ita judicante.

Conſiderationi medicamentorum lunarium ſubjicimus *jovialia*, quibus ingentes virtutes, quæ nihil tamen niſi ſuperſtitionem ſapiunt, a Chymiatris aſſertas eſſe videmus. Unde etiam hodienum & in pharmacopoliis & in Medicorum laboratoriis varias ex illo metallo paratas panaceas, ſpecifica, polychreſta &c. depræhendere licet, a quibus magnum ſolamen & infallibile auxilium & remedium in hecticis, phthiſi, morbis malignis, febribus intermittentibus, pleuritide, paſſionibus hyſtericis, colicis ſibi promittunt. Argumenta, quæ ipſos in hanc opinionem adduxere, varia depræhenduntur. Primum deducunt ab influentia joviali in hoc metallum, dum ipſum jovem omnes ſuas virtutes & proprietates majore cum potentia, quam ceteros planetas in productione & generatione hujus metalli, emittere opinantur, uti exiſtimat Faber in ſecretis chym. Alterum quærunt in analogia hujus metalli cum humido radicali; ſiquidem idem Faber aſſerit, jovem humidum radicale admodum homogeneum poſſidere noſtroque ſimile; unde facillime ejus vires & vigorem reſtituat. Aliud afferunt ab ejus mixtura; quam ratione reliquorum concretorum metallicorum temperatiſſimam pronunciat Baſil. Valent. Tr. von natürlichen und übernatürlichen Dingen / ut neque nimis calidum ſit, neque nimis frigidum, ſiccum, humidum, ſed ex his omnibus qualitatibus mediam poſſideat. Et ideo concluſionem ad ipſas vires idem auctor transfert, daß keine Kranckheit vorfallen kan / da Jupiter ein Verderben bringen könte / wann ſeine Artzney nicht überflüßig im Gewicht gebraucht wird; Cum potius ſalutaria ex eo proveniant medicamenta. Aliæ, quæ inſuper ad ſtabiliendam aſſertionem producuntur rationes, more phyſico chymico ſunt, & depromuntur partim a ſubſtantia ejus particulari inflam̄abili, partim mercuriali, partim terrea. Qui a portione joviali inflam̄abili operationis vires deducunt, dicunt, eam e medicamentis jovialibus menſtruo acido extrahi, vitriolaceam naturam induere & ita in ejus generis evadere concretum, quod craſſos viſcidos humores incidat, imo etiam volatilitatem bilis ejusque acri-

mo-

momim figat & enervet, leni adſtrictione ebullitionem humorum ſiſtat, atque ita calori p. n. medeatur. Qui vero a parte ſubtilili mercuriali virtutes jovialium hauriunt, anomaliam hujus mercurii cum mercurio com. metallico, maximarum in medicina virum, proferunt. Qui denique a terrea portione argumentationem formant, illi quidem a viribus terrarum abſorbentibus incraſſantibus, adſtringentibus, tonum partium fibroſarum nimis relaxatum & labefactatum roborantibus &c. ad majores virtutes antihecticas, phthiſicas, alexipharmacas ratiocinantur. Hæ itaque & aliæ a Jovialibus Chymiatris adducuntur rationes, quibus ſuperſtitionem hac in re conceptam firmare conantur. Sed nulla earum tanti ponderis & momenti eſt in ſolida experientia & ratione, ut laudes infinitas, quas jovialibus tribuunt, poſſit tueri. Quod enim in primo & ſecundo argumento de proprietatibus & virtutibus jovialibus ſtanno comunicatis, deque anomalia humidi radicalis jovialis cum eo, quod eſt in noſtro corpore, afferunt, fabulam potius ſapit, quam rationem aliquam probabilem Chymico Medicam, quæ etiam jamdudum ut veterum aliquale figmentum eſt exploſa. De temperie vero principiorum, joviale mixtum conſtituentium, eorumque æquali mixtura & hinc profluente blanda temperata efficacia, quæ adducit Baſil. Valent. illa tum contra experientiam & rationem Chymico Phyſicam ſunt, tum quoque, etiamſi ipſum argumentum firmo ſtaret talo, nihil inde conſiderationi Therapevticæ accederet. Quod ſi enim elementa jovis expendamus: facile Baſilio aſſentiri poterimus, ſtannum, præter principium ejus terreum ſalinum (quod reliquorum matrix eſt) & φλογιςὸν, ex mercur. non ita copioſo, ſi reſpectus ad plumbui mixtum habeatur, conſtare, nec eo ita volatili impuro & incocto; non tamen fixo penitus, uti loqvuntur, ut cum perfectioribus metallis comparari queat, cum non ſolum c. ſale am. nitro, antimonio ſublimari queat, ſed & ſolum & cum antimonii regulo mixtum in auras abeat. Nequaquam igitur ea principiorum jovis temperata mixtura eſt, quæ in aliis mixtis metallicis, quæ perfecta vocantur, obſervatur. Imo ſi eſſet, non patet, quid exinde utilitatis medicæ redundaret. Quibus omnibus crucem quaſi figit, quod ſtannum in mixtione ſua metallica naturali & totali minime aut raro in uſum medicum vocetur, ſed ſi in calce prius fuerit redactum, ubi tamen & alterum principium φλογιςὸν & tertium mercuriale (in quo tamen nervus argumenti ponitur, utpote a quo metalli ipſius vires pendeant) deficit, quod patet, cum per ſe nunquam iterum in metallicum concretum redigi queat, ut & in aliis corporibus metallicis obſervatur, ſi iis quocunque modo duo illa principia, a quibus metalleitas dependet, ſunt ſublata. Ex his facile colligi poterit, quænam ſolutio futura ſit extremi argumenti,

quod

quod ſuperius attulimus, de ſpecifica quaſi & ſingulari principiorum jovialia operatione. Quicunque enim a portione ſtanni ſulphurea vires deducunt, illi ſeipſos decipiunt, dum illas in calce jovialia exuſta quærunt, quam tamen omni inflammabili ſubſtantia exutam & deſtitutam eſſe modo innuimus. Ergo nec illud aſſertum firmo innititur fundamento, cum ratio operandi jovialium medicaminum, a vitriolica earum indole (quam propter ſulphuream ejus partem cum acido ventriculi induunt) deducta, minus apte cohærere depræhendatur, ſiquidem, præter abſentiam ſulphuris, principiis Chymicis contrariari videatur ſpir. acidum c. ſulph. vitrioleſcere, ut illud ſuppoſitum de acido ventriculi prætermittam. Idem ſentiendum eſt de illis, qui in parte eſſentiali mercuriali vires & effectus prædictos jovialium ſcrutari & expiſcari ſatagunt, cum non ſolum ἀδύνατον ſit felicem pro voto ſucceſſum invenire, imo vero abſurdum plane in calce, in terra, illud metalli elementum, quod ſpecificam determinationem in metallicam compagem, mollitiem, ductilitatem &c. largitur, ſollicite quæritare. Tandem qui in tertio ſtanni principio, ſeu potius primo phyſico, ſubſiſtunt, & ab illo vires jovialium laudatas derivant, pariter errare videntur, cum a potentia & efficacia calcium jovialium abſorbendi, incraſſandi, adſtringendi minime ſequi poſſit, & actu ſequatur effectus ſpecificus antihecticus, antiphthiſicus, antipeſtilentialis &c. cum & eædem qualitates & aliis terrarum generibus ſint comunes, a quibus tamen pariter minime præſtantes illi effectus expectari vel poſſunt vel debent. Quamobrem neutiquam, in genere ſaltim chymico medice de joviali natura diſſerendo, ullo modo panacealis illa ſtanni univerſaliſque efficacia confirmari poteſt. Quod ſi vero ad ſpeciales rivulos, qui ex illo fonte dimanant, deſcendamus, ſingulaque ex illo producta medicamina perluſtremus: tum ſane nullus dubito, quin parem in quolibet imaginariam ſuperſtitionem notare queamus. Ita ſi famoſum ſpecificum *antihecticum Poterii*, Medici Bononienſis, non ſolum Chymice conſideremus, ſed etiam, quod maximum eſt, Medico Practice virtutes ejus adſcititias per experientiam attentasque obſervationes exploremus: tum ſane non ſolum concepta ſpe inani decipiemur, ſed etiam intelligemus, quanta quanta illi homines phantaſia fuerint correpti, eaque multi adhuc, qui eam panaceam admirantur, detineantur. Paratur hoc ſpecificum, uti tradidit ipſe auctor atque inventor P. Poterius, ex p. 2. jovis & p. 1. antimonii, quæ mixta ſimul coqvuntur in aqua ſua hermaphroditica, ſeu, ut alibi ait, ex ſtella ſignata regis, cui benigna jovis præſentia adveniens balneas maris medio puro naturæ, paravit. Quæ deſcriptio cum nonnullis obſcura quodamodo viſa fuerit: Etnerus, magnus experimentorum & inventorum

Po-

Poterii admirator, arcanum revelare deſcriptionemqve clariorem ſtuduit reddere in manibus Poterianis, qn. reg. ex antimonii p. 2. & martis p. 1. ſtanni per ceram purgati p. 2. mixtas, liqvatione confuſas, cum p. 3. nitri, quod aquam hermaphroditicam autor nominat calcinare & a ſalſedine liberare jubet. Et hæc eſt deſcriptio magni illius ſpecifici Poteriani, quod multis ſuſpiriis, jamdudum exoptatum nec ab omnibus adhuc impetratum nuncupat idem Etnerus. Qvapropter magnam apud eos, qui ſine Poterii medicamentis ægros ſuos curare deſperant, gratiam ſe promeriturum eſſe ſibi perſuadebat, maxime quia divinum hecticis phthiſicisque auxilium id eſſe arbitrabatur. Verum enim vero qvicqvid de im̃enſa ejus virtute in morbis hepatis, pulmonum, uteri &c. pertinaciſſimis, maxime vero in phthiſi, hectica, febribus omnibus intermittentibus, & continuis, malignis, ad M. S. turbatam reſtituendam, temperandis humoribus ſalſis acribus ſcorbuticis &c. qvicqvid, inqvam, de præſtantia hujus remedii in his & aliis morbis glorientur: ibi ſane potius prudentium & attentorum Medicorum ſententiam amplector, qvi divinas illas calcis ſtanneæ virtutes, non per experientiam probatas, ſed ab imaginatione profectas, rejiciunt. Conſentire hic videtur Lemerus in curſ. chym. ubi qvæ in genere de jovialibus diſſerit & judicat, non incom̃ode huic calcis jovialis ſpeciei applicari poſſunt. Ita enim inquit: *Tribuunt ſtanno virtutes adverſus morbos hepatis & uteri. Sed imaginaria eſt hæc qvalitas, qvam nullo modo comprobat experientia.* Item *Schröderus, Famoſum*, inquit, *eſt remedium, ſed expectationi ſæpe inſufficiens.* Accedit his ſententia celeb. *Ludov.* in pharmacia ſua, ubi de diaphoreticis mineralibus agit, expreſſa. *Si*, inquit, *famoſo nunc nonnullibi antihectico titulum per indirectum acqviſitum demimus, in reali diaphoretica ſua deſtinatione ſuperiorem hunc noſtrum habebimus.* Loqvitur autem de diaph. joviali, cujus præparationem ibidem, uti & in ANC. deſcriptam ſudorifero maximo Fabri ſubſtituit. Neque tamen hunc pulverem, licet præſtantior ſit, ita hyperbolice diaphoreticum eſſe ibidem aſſerit. Cum vero & experientia deſit & ratio nulla inveniri poſſit, quæ ipſis tale qvidpiam perſvadere poſſit: non poſſum non mirari, qvomodo Chymiatri noſtri in illam ſuperſtitionem fuerint delapſi. Eſt enim ſpecificum illud antihecticum nihil aliud, qvam calx, ſ. terra ſtanni cum admixta portione calcis antimonii connupta. Terram vero illam per rationes Chymico Phyſicas ita ſpecificos in phthiſi, hectica, malignis &c. effectus edere certe non liqvet, cum qvoad generales has & univerſaliores ejus operationes (de his enim nunc potiſſimum eſt ſermo) multæ aliæ cum

ipſa

ipſa illa conveniant. Uti igitur neqve ab his ob effectus abſorbendi, incraſſandi, adſtringendi, ſpecifica ejusmodi eaqve præſtantiſſima expectari poteſt, ſic neqve ab illa jovis terra illud jure qvaſi depoſci poteſt. Quid qvod & operationem antimonii diaph. cui admixta eſt, impedire doceat experientia, imo & ratio ſubindicare videatur? Cum enim ad diaphoreſin excitandam non ſolum reqviratur humorum ad motum aptitudo, ſed & pororum tonus in laxitate debita conſtitutus, tum apparet terram illam vi ſua incraſſandi & ſubadſtringendi utrique illi medio, qvo ad diapnoen opus eſt, contrariari. Unde multi hodie antihecticum, uti vocant, album præferunt cœruleſcenti, qvod ipſis, licet rationem negligant, experientia hoc ſuadeat. Ratio vero hæc eſſe videtur. Album enim nil niſi ant. diaph. cui paucum ſaltem calcis jovialis v. g. 4. l. 5ta pars pro conſuetudine eſt admixta. Cœruleſcens vero genuinum eſt antihecticum, ſeu pura fere calx jovis, quæ quartam vel ſextam ſaltim antimonii partem in ſeſe continet. Et hæc qvidem de famoſo illo ſpecifico antihectico, cui ſane (unice adhibito nec cum præſtantioribus potius complicato, aut qvod vel maxime hic, uti in omnibus aliis ejusmodi præparationibus, excipi debet, præſcripta a Pot. parandi methodus vera eſt, nec alia ratio componendi, aliaqve ingredientia familiaria fuerint, ut more Chymicorum aliter ſcribere aliter ſentire conſueverit ipſe autor) tantam efficaciam tribuendam eſſe, eoque deploratos omnino ægros convaluiſſe minime perſuaderi poſſum, maxime cum celeberrimorum Medicorum ſententiæ hic aſſenſum præbere depræhendantur. Taceo, quod fides chymica & medica jamdum apud omnes famulos, tonſores, aniculas ſit intermortua pro hoc ſpecifico.

Prodit ex ſpecifico hoc antihectico alia panacea eaque ſine dubio adhuc præſtantiorum virium, qvod denominatio ejusdem indicare videtur. Dicitur enim com̃uniter & in ſpecie â ſupra jam laudato inventorum Poterianorum admiratore Etnero, *magiſterium ſpecifici antihectici*, qvod e liqvore, paratum ſpecificum edulcorante, per præcipitationem cum aliqvo acido factam acqviritur, non aliter ac nix illa antim. ſ. famoſa Crügeri materia perlata paratur. Rejicit eqvidem idem *Etnerus* hunc modum per præcipitationem illud magiſterium conficiendi, & præfert huic non ſine ratione, qvam tamen non attendit, evaporationem ejusdem liqvoris leni igne inſtitutam. Ubi ſane non tam magiſt. illud in pauciſſima qvantitate remanet, ſed omne ſal nitri, quod antimonium & ſtannum in calcem verterat, leviter ab acido ſulphuris antimonii alteratum, & qvaſi in ſal vitriolicum neutrum, uti arcano dupl. tart. vitr. lap. prunell. nitro antimonii &c. par com̃utatum. Etſi vero hoc ita dictum magiſterium, pauciſſimam de antihectico portionem contineat, quæ tamen nec melioris notæ eſt, nec ab

ipſo

ipſo fonte diſcrepat: tamen non inficior ſal illud ejusmodi virtutis eſſe, quæ majore jure antihectici titulum mereatur, dum ob vires illius obſterſivos aperientes, refrigerantes, diureticas &c. in omni calore p. n. in alvo adſtricta, imo etiam nimis laxa, diarrhœa, dyſenteria, febribus, & etiam hecticâ atque phthiſi, qn. in fieri ſunt, ſatis laudabiles edit effectus. Itaque quo jure hoc ſal magiſterium jovialis antihectici dicatur, nullam niſi forſitan ſuperſtitioſam depræhendo rationem. Ita quæ ex eodem magiſterio Tinctura aurantii coloris extrahitur, non eſt quinta eſſentia, uti idem opinatur Etnerus, ſtanni, ſed Tinct. ant. qualis non ſolum ex ſcoriis reguli ant. extrahitur, ſed vel maxime ejusdem omnino coloris & ſaporis elicitur ex ſcoriis ſuccineis quaſi in depuratione reg. c. nitro facta relictis: Ex quibus uti tinctura elegans, acris efficaxque, quam alii tinctura metallorum nominant, elicitur: ita ejusdem generis tinctura ex illo ſale medio, quod ſulph. ant. in calcinatione abſorbſit, per ſpir. ardentem elici poteſt. Unde non modo inanem Chymiatrorum ſuperſtitionem, ſed etiam non levem ignorantiam & Chymicam & Medicam haurire & cognoſcere licet. Hactenus de ſpecificis Antihecticis.

Reliquæ, quæ adhuc in recenſitione ſuperſunt, panaceæ joviales, comode hic præteriri poſſent, maxime cum levioribus ſaltim circumſtantiis, non tam Medicis quam Chymicis circa præparationes occurrentibus diſcrepent. Nihilominus tamen pauca adhuc de illis ſubjiciemus.

Quid igitur de *ſudorifero* illo famoſo *maximo* nomine inſcripto? Argumenta, quibus motus eſt *Faber*, ut tantis virtutibus illud decoraret, ſuperius jam vidimus. Vulgo illud parant ex reg. ant. joviali crebrius & repetitis vicibus igne leni ſublimato. Meliorem deſcriptionem, quam eſt ipſa auctoris, tradidit *Ludovicus* & in pharmacia ſua, & etiam in A. N. C. Etſi autem hac ratione medicamentum ex ſtanno diapnoicum nanciſcamur, quod etiam ipſius Fabri ſudorifero præferendum eſſe fatendum ſit: minime tamen propterea ita hyperbolice diaphoreticum idem celeb. Ludovici judicat. Mitius de prædicto ſudorifero Fabri ſentit *Ettmüllerus*, qui non maximum quidem, attamen ſatis magnum eſſe cenſet. Et credo ſane illud effectum ſuum diaphoreticum edere, præſertim, ſi paulo in largiore doſi & cum ſufficiente regimine ſudorifero adhibeatur: Ubi vero & ipſo medicamine neglecto eundem effectum inſecuturum eſſe minime deſpero. Quod vero tantum ſudoriferum prædicetur, quod in minima mole efficaciſſimum ſit, quodque hinc alios præſtantes uſus poſt ſe trahat: per experientiam ſane nec ipſe Ludovicus, nec alii adhuc dum cognoſcere potuerunt; imo etiam in medio adhuc relinqui-

tur, an comune diaph. jovial. ex reg. jovis c. nitro citra multas ambages confectum, minores, nec ant. diaph. majores & præſentiores præſtet effectus.

Neque vero diſcrepantiam aliquam quoad effectus obſervare poſſumus *Bezoardicorum jovialium* Mynſichti, Hartmanni &c. multo minus cauſam perveſtigando penetrare, quo infelici fato bezoardici munus cum nomine ipſis fuerit collatum. Quantum enim alexipharmicarum virium proprie ita dictarum præſtent hæcce bez. teſtari poterit experientia, ubi in malignis nunquam ſane eadem neque adeo conſpicua diaphoretica notantur, ut adeo neque diaphoretici nomen tueantur, neque â com. diaphoretico joviali uti quoad præparationis fundamentum, ſic neque quoad ipſum effectum differant.

Ex paucis itaque hiſce, quæ modo adduximus, clare apparere videtur, non levem eſſe illam ſuperſtitionis ſpeciem, qua multi Chymiatri circa jovialium medicamentorum uſum fuerant correpti, quaque adhuc multorum animi tenentur, qui a magiſtrorum præceptis ne latum unguem recedere volunt, ſed potius omnem animi intendunt nervum, ne ſacra illa religio evertatur aut levem patiatur ecclypſin. Hæc itaque de jovialibus. Nam fumus hic jovialis in cœlo medico diſparere incipit, nec ſuperſtitioni tempus amplius eſt, cum plebi alia experientia nota ſit, quod terrea talia hecticis magis noceant, obſtructiones viſcerum augendo, abſterſiones ulceroſas impediendo. Recte ita dehortatur *Stahlius*, ſi colliquationes hecticas accelerare & mortem adjuvare quis velit, tum antihectica talia, imo tinctura Gramanniana, fideliter adhibeantur.

Progrediamur ad *martialia*, ubi pariter ſuperſtitiones notabimus. Profecto enim, niſi eadem illa Chym. virtus & hic quoque obſervaretur, & locum haberet, infinitæ illæ martialium præparationes, vexationes &c. non proſtarent. Quæcunque enim virtutes in multis illis præparatis quæruntur: illæ ſane in ſimplici limatura martis, aut ſi productum aliquod & præparatum Chymicum exoptes in diaph. martiali Ludoviciano, vel, ſi in forma liquida deſideres, in tinctura aliqua martiali vitriolica abunde haberi poſſunt, ut adeo tantorum laborum & ambagum ad varias martialia, eſſentias, crocos, bezoardica, acquirenda minime eſſet opus. Imo etiam teſtatur experientia, conſentiente *Sydenhamio*, nudam martis ſubſtantiam aſſumtam non ſolum non nocere, uti arbitrantur, ſed etiam felicius & breviore temporis ſpatio curationem abſolvere, quam ſi illa quovis modo fuerit ad uſum Medicum adaptata. Uti enim in aliis melioris notæ remediis, ita & hic illud præſtitit Chymicorum officioſa ſedulitas,

non

non tantum ut δραςικόλερα non ſint, ſed etiam a perverſa planeque inutili eorundem diligentia & opera plusquam otioſa magis evileſcant. Refert etiam idem celeber. *Sydenh. Diſſ. ep. de aff. hyſt.* mineram martis crudam, prout e terræ viſceribus eruitur, multo efficacius in morbis ſubjugandis operari, quam ferrum, quod igne jam peruſtum & fuſione depuratum eſt. Illud certum eſt, nullum remedium præclarum atque ἐξαίρετον uspiam gentium fuiſſe procuſum, quod non a natura præcipuas vires jam acceperit. Quare Θεῶν χεῖρας, non vero hominum, præcellentiora quævis medicamina antiquitas grata piaque compellavit. Quod vero nativa quidpiam bonitate atque efficacia præſtans mirandos edat effectus, quacunque demum forma ingeratur, multa ſane in praxi Medica occurrunt, quæ ejus rei nobis poſſunt facere fidem. Neque enim in medicamentis præparandis medica cernitur peritia; ſed in illis ſeligendis appropriandisque, quæ natura ſuo igne elaborata liberali ſua manu porrigit. Illud tantum agendum nobis reſtat, ut medicamenta in eam formam reducamus, qua vel eorundem ſubſtantia, vel ſaltim vis & efficacia melius corporibus noſtris impertiri queat, cui muneri obeundo facultates nacti ſumus plusquam pares. Quocirca hæc ipſa circa martialia medicamenta maxime notari merentur, ubi certe ſuperſtitioſa curioſitas eſt, nimium ſollicitum eſſe atque anxium, ut ſexcentas ejusmodi variationes inquiramus & ad uſum medicum comparemus, præſertim cum omnes fere illæ compoſitiones, niſi forte vel menſtruo, vel ab adjecto alio, ſeu minerali, ſeu vegetabili, levem aliquam mutationem induant, quætamen a generali martis efficacia non omnimode recedit, in fine & effectu conveniant, ſibique invicem reſpondeant. Quæ enim vulgariter de viribus & effectu martialium, craſin & qualitatem humorum alterante & corrigente, ſang. edulcorante, ſulphur ſanguinis figente, humores craſſos incidente & attenuante, bilis volatilitatem corrigente & quaſi coagulante &c. afferunt: illa inquam falſa ſunt, neque experientiæ reſpondent. Sed potius ea gaudent qualitate, quæmotum alterat, & qua (tonum partium ſolidarum adſtrictione vel leviori vel fortiori pro individuorum diverſitate augendo, vaſaque excretoria ſtimulando, atque ita transpreſſione humorum per partes ſolidas poroſas aucta modum intendendo) per accidens humores craſſos viſcidos pituitoſos incidunt & attenuant. Comprobari hoc poteſt & â priori & â poſteriori. A priori ſi illud quæramus, tum ſane ſapor auſterus, ponticus, ſtypticus martialium nil niſi eundem in corpore hum. adſtringentem & tonum partium roborantem effectum promittere poteſt. A poſteriori vero pulſus citatior, color faciei rubicundior, vomitus, alvi adſtrictio, appetitus proſtratus, & alii dubii, incerti, ſæpeque contrarii

 effe-

effectus martialium ſubindicare manifeſto videntur vim eorum adſtringentem, tonum partium augeſcentem & ideo motum ſangvinis promoventem. Teſtabitur hoc eo magis effectus eorum in hypochondriacis ſcorbuticis &c. dum ibidem ab eorum uſu, imprimis ſi ſubjecta non adeo robuſtæ, validæ, ſed tenerioris conſtitutionis fuerint, ibi, inquam, obſervare licet anxietates, dolores, tormina, ſpasmoticas contractiones, & alia ſymptomata, quæ ab illorum uſu, maxime præpoſtero, ingraveſcunt & ſuſcitantur. Unde aperte liquet, quicquid martis virtus in hypochondriacis & ſuffarctu venæ portæ confiniumque viſcerum præſtat: illud non tam aperiendo & alterando humores, quam leniter conſtringendo efficere. In hoc fine omnes martialium præparationes conſpirant, nec illæ (quarum quidem efficacia proprie corpori & ſubſtantiæ martiali debetur) ulla ratione, niſi majore vel minore adſtrictionis gradu differunt. Unde, ſive mitius & leniſſime adſtringens remedium martiale deſideres, ſive fortius & validuis exoptes: tum utrumque in una præparatione diaphoretici martialis Ludoviciani, ſeu croci martialis antimonialis haberi poteſt. Illud enim in elutriatione ipſius antimonii martialis cach. facile a craſſiore ſubſtantia, quæ ſponte ab illa ſecedit, & fundum petit, ut ſupernatans, ſeparari poteſt. Hoc vero erit ipſa hæc craſſior terreſtris & adſtringens magis ſubſtantia, quæ vel igne adhuc ſemel tractari vel ita ſaltim, prout libuerit, in uſum vocari poteſt. Ex quibus facile depræhendere poſſumus eorum errorem, qui neglecta tali ἐγχείρησι, diverſas quaſi illas martis partes non ſeparant, ſed in unum acervum comiſcent, & ideo non modo ancipitem martialium effectum, ſed utpl. noxium & periculoſum experiuntur, maxime vero in hypochondriacis, aliisque, qui tenerioris & ſenſibilioris texturæ corporis ſunt. Unde non modo dubias & incertas martialium vires pronunciant, ſed omnem etiam illorum uſum, utut magnus ab aliis habeatur, damnant. Nam profecto niſi craſſior illa pars a ſubtiliore rite ſeparetur: tum medicamentum evadit, quod non ſolum ſenſu valde adſtringens percipitur, ſed etiam ſumme conſtringentes in corpore exſerit vires. Unde præparata eundem uſum & vires non aliter ac corticem peruvianum præmiſſis præmittendis generalioribus exerere, ac motiones febrium intermittentium ſiſtere & ſupprimere obſervatur. Contra vero ſubtilior ejusdem pars hoc non ita efficaciter & celeriter præſtat, & tutius in debilioribus & habitus corp. ſenſibilioribus hominibus adhiberi poteſt. Ergo videmus, omnem martialium, ut talium, effectum non modo non humores alterare, ſed motum ſaltem, fibras motrices conſtringendo, corrigere, neque a prædicto operandi modo ceterorum differre, ut adeo infinitorum illorum martialium vexationes, bezoarticorum variorum præ-

para

parationem nulla ſuadeat neceſſitas, neque utilitas magna jubeat, ſed undique ſuperſtitio in hoc capite theoretica & practica evaneſcat.

Diximus ita breviter, quid de infinitis illis martis præparationibus judicari poſſit. Reſtabunt in examine noſtro remediorum metallicorum duo adhuc metalla plumbum & cuprum, quæ perquam comode â nobis præteriri poſſunt, cum pauca ex illis arte Chymica producantur, quæ in uſum medicum, internum maxime, trahi poſſunt, imo etiam, ſi exhibeantur, eos effectus præſtant, quæ facile uſum plenarium diſſuadere queant. Ita teſtatur experientia ſaturnina, uti balſama ſaturni, ejus ſaccharum &c. non modo nullum ejusmodi hyperbolicum uſum ac vires, maxime vero antiphthiſicas, uti vulgo putatur, præſtare, verum etiam ob ſumas noxas & detrimenta, quæ corpori inferant, omni ſtudio vitanda, nec intra corpus facile adhibenda eſſe. Id quod & veterum etiam & recentiorum obſervationes paſſim teſtantur. Ex antiquioribus præter *Dioſcoridem* notavit illud etiam *Fernelius*, dum ægrum â ſaturni pulveris adverſus arthritidem uſu dyſenteria crudeli, & poſtea, ea ceſſante, ſæviſſimis ventris roſionibus & torſionibus cum contumaciſſima ventris adſtrictione, virium debilitate, appetitu dejecto, ictero & aliis malis fuiſſe correptum notabat. A recentioribus multis idem confirmatur. Sic legitur apud *Rhodium* in obſ. â Sacchari ſat. uſu paralyſin & contracturam, qui comunis effectus eſt, ortam. Idem de Sacch. ſarturni uſu teſtatur *Borellus* in obſerv. dum ægrum, illo ad tempus aliquod uſum, paralyticum evaſiſſe meminit. Rigebant, inquit, membra ejus, & tanquam congelatus & apoplecticus erat. Sed quid opus eſt, aliorum obſervationes ad hujus rei veritatem adſtruendam adducere, cum illa res ſatis nota & manifeſta ſit. Imo quotidiana multa exempla nos edocent, quantum ſaturnina ad contracturas & paralyſin tribuant, & quanta alia mala corpori inducant. Videmus hoc in figulis, qui in fictilibus lithargyrio incruſtandis occupati ſunt, præſertim vero ſi ollis calidis agglutinare debent lithargyrium: (Si enim ollæ frigidæ ob argillæ bonitatem lithargyrium admittunt: non tantas noxas percipiunt.) Hi enim incidunt exinde in vehementiſſimos inteſtinorum dolores cum præcordiorum & ſpirandi difficultate, membrorum tremore, contractura, articulorum debilitate, ſuma virium diminutione, alvi pertinaciſſima adſtrictione & aliis ſævis ſymptomatibus. Eadem & ſæviora ſymptomata â ſaturni fumis deglutitis & Sacchari ſaturni ſaporem referentibus experiuntur metallicolæ; Corripiuntur enim torminibus ventris ſume convulſivis, intolerabili inteſtinorum cruciatu, qui ægrum rabioſæ felis circumgyrationem æmulari cogat, unde morbus Germanis audit Die Hütten Katze. Neque enim ſtandi ſæpe ulla

da-

datur poteſtas, inquieti huc illucque moventur, terram repunt, eam unguibus rodunt: accedunt his ſudor frigidus, lipothymia, cardialgiæ, vomitus, febres lentæ, urinæ ſuppreſſiones & tandem convulſiones muſculorum, contracturæ & paralyſes partium extremarum. Ex his itaque clare apparet, finem & effectus ſaturninorum, quocunque etiam modo vitalia penetrent, ſive per medicamenti formam, ſive in vaporibus cum aere corpori ingerantur, eſſe paralyſin, convulſiones & contracturas, atrophias, ariduras, cachexias &c. Plumbum enim ob gravem ejus mercurialem ſubſtantiam intimius intunicarum nervearum & muſculoſarum poros penetrando, obſtructiones efficit, fibras nerveas lancinat, irritat, rodit, atque ita ſævos ſpasmos producit, cui cauſæ alia multa ſymptomata dolores, vomitus, cardialgiæ, anxietas, excretionum naturalium ſuppreſſiones, inteſtinorum inflamationes debent ſuam originem. Eædem illæ particulæ ſaturninæ, quando vaſa lactea & ſanguifera anguſtiſſima & cutis etiam poros obſtruunt: Tum atrophiæ, aridurae partium, cachexia &c. ſubnaſcuntur. Si vero cum ſucco lymphatico ad nervos, tendines, ligamenta deferantur, facile in anguſtiſſimis tubulis hærent, obſtructiones pariunt, ſpir. animalium interceptiones producunt, atque ita paralyſes & contracturas progenerant. Unde facile cognoſcere poterimus detrimenta, quæ â ſaturninorum uſu interno in corp. hum. redundant, quæ tanta ſunt, ut nos merito ab eorum uſu avocare queant, nec ſuperſtitioſum laborem injungant, in plumbi cicuratione multum eſſe ſollicitum, cum vel Italica artificiæ in pulvere ſucceſſivo ex ceruſſa formando, vel vinorum acidorum per lithargyrium mitigationes exitioſæ notæ ſint, & indicent, in vitalem uſum ex hoc metallo nil ſalutaris ſperari poſſe. Quod vero uſum ſaturninorum externum Chyrurgicum attinet: ſane multa etiam ibidem offeruntur, quæ nos abducant. In inflammationibus enim grandioribus, ubi ob virtutem refrigerantem ita dictam comuniter adhibere ſolent, non modo nil, aut rariſſime, juvant, ſed ſcirrhoſum lividum poſt ſe relinqvunt tumorem, qui, ſi ab aliis medicamentis nulla ſequatur diſcurſio, evadit ulceroſus, erodens, cancroides. Si vero nihilominus tunc quoque ſuccedat ſuppuratio, in ambitu ad minimum pejoris moris ulcerationem efficiunt, & ſinuoſis ulceribus viam ſternunt. Quod emergit ex illa ſuperſtitione, ac ſi ſaturninorum materiam quandam ſpecialem in ſe contineat, fermentum acre corroſivum, cancroſum coagulans invertendi. Quibus tamen minime uſus ſaturninorum ob vires leviter temperantes in inflamationibus minus profundis, circa eorum confinia applicando, magis vero in ulceroſis ſuperficialibus ardoribus, maxime in ſanguineis calidioribus ſubjectis proficuus rejicitur.

Lu-

Luſtratis ita paululum ſaturninis,reſtant,uti paulo antea dixi, *venerea*, quæ agmen mineralium claudunt. Cum vero ex venereis quæ prodeunt præparata, ob nauſeabundam eorum ſuffocativam ſimilemque adverſam qualitatem ipſis perpetuo adhærentem, internis uſibus ex ſpecialiori effectu majoreque præ aliis fructu adaptari nequeant: tum hic neque Chymiatrorum ſolertiam tanta ſpe uti in ceteris ad panaceas conſequendas illectam quaſi eſſe, neque adeo ipſos circa illa, quæ ex venereis igne chymico prodirent, vana ſuperſtitione correptos reperimus. Non tamen hic deſunt, quæ in noſtram conſiderationem poſſunt venire. Ita videmus, quantæ virtutes diaphoreticæ aperitivæ in morbis chronicis præſtantiſſimæ, uti & in affectibus maniacis epilepticis efficaciſſimæ fuerint adſcriptæ *bez. veneris* gryſei coloris & ejusdem cum ceterorum bezoardicorum præparationis. Arbitrantur enim corpus mercurii reguli antimonii ſulphur veneris imbibere, corrigere, atque vim emeticam in diaphoreticam convertere. Docet tamen experientia & ipſi etiam ſenſus, neque hoc venereum medicamentum nauſeabundam & ſuffocativam ſuam vim, uti modo in genere de venereis diximus, depoſuiſſe, imo vero adhuc dum effectum ſuum in nauſea, vomitu, cardialgirca conſtrictione &c. provocanda largiter exſerere. Neque vero ratio illa Chymica de ſulphuris venerei per corpus mercuriale correctione locum hic habere videtur, cum φλογιςὸν illud, quo ſubſtantia metalli venerei imbuta eſt, in calce veneris deſit, utpote in cujus præſentia vel abſentia ſpecificam differentiam metallicæ ductilis ſubſtantiæ ab ipſa calce ejus poſitam eſſe puto, neque vero, ſi ad eſſet adhuc, ita manifeſtum foret, an ab illo vis emetica potiſſimum ſit deducenda, cum alias exinde colligi poſſet, effectum emeticum in antimonio crudo longe majorem ac præſentiorem eſſe, quam in regulo ant. (in hoc enim longe minor quantitas ſulphuris eſt, quam in illo) quod tamen falſum. Ergo cum bez. hoc veneris adhuc vim vomitoriam, a principio ſuo mutuatam, poſſidere pateat: i. e tali virtute, quæ tonum ventriculi non modo augeat & roboret, ſed ſpasmum & conſtrictionem, quæ ad expulſionem materiæ in ventriculo contentæ opus eſt, ipſi viſceri inducat: corruet reliqua virtus adſcititia diaphoretica aperitiva &c. utpote media ad finem tendentia & directa fini plane contrarientur. Ad diapnoen enim excitandam & humores tenues mobiles ſubtiles reddi debent, & ipſe tonus cutis ceterarumque partium ſolidarum relaxari, quo cōmode transſpiratio & exhalatio humorum ſeroſorum fieri queat. At vero remedium, â quo talia ſperamus & expectamus, poros cutis obſtruit & occludit, tonum partium fibroſarum conſtringit & coarctat, ut ventilatio & evaporatio ſeri excrementitii impediatur, illudque potius copioſe ad centrum ha-

bitus

bitus corporis reprimatur. Patet itaque ab hoc bez. veneris minime felicem aliquem effectum diaphoreticum, multo minus alexipharmacum expectari poſſe.

De ceteris, quæ ex venere in uſum Medicum internum educuntur, nil præterea afferam, cum ejusdem propemodum conditionis, uſus & cenſus eſſe poſſint. Sic enim *ens Veneris* magnam ſpem multis quidem excitaſſe, uti *ſulphur vitrioli anodynum*, at non impleviſſe palam eſt, ut uſuale reddere ſuperfluum fuerit agnitum.

Quæ vero in *uſum externum* ex cupro parata trahuntur: talis potius generis ſunt, quæ magis apud Chirurgos quam apud Medicos in vanum ſuperſtitioſum & peſſimi ſæpe eventus abuſum ducta obſervantur. Hujusmodi maxime ſunt viride æris, ung. ægypt. Fuſcum F. Wurzii & alia venerea, quæ in omnibus ulceribus, fiſtularum generibus non ſolum ad callum duriſſimum brevi tempore abſumendum, ſed etiam ad acidum ulceris corroſivum, uti loqvuntur Muys aliique, abſumendum, ſine diſcrimine habito ratione partis affectæ adhibent, & ad ea ſolum̃odo veluti ad ſacram anchoram confugiunt. At vero frequenter docemur, ſi ulcera fiſtuloſa ſeu ſinuoſa,quæ ad oſſa,membranas, glandulaſque tendunt indiſcriminatim, per talia ſeptica venerea præſcripta & vulgari ipſorum methodo tractentur: tum non modo ulceris illius conſolidationem plenariamque curationem impediri, verum etiam cariei oſſium, membranarum glandularumve inſigniorum arroſioni & hinc variis incom̃odis reſultantibus occaſionem præberi. Retardatur inquam ulceris conſolidatio, quando ulcera ad partes oſſeas attingunt, atque ita ſeptica ejusmodi applicata ad easdem penetrant, arrodunt, atque cariem inducunt. Hac vero præſente, nec ante omnia ad reſtitutionem perducta, fruſtra erit omnis ulceri adhibita medicatio. Imo etiam ſi per balſamicorum uſum ad conſolidationem vergere videatur: brevi tamen certiſſimeque eum majore incom̃odo ulceroſa eruptio recrudeſcit. Unde apparet a tali carioſa oſſis, vel ſubſtrati, vel quocunque modo communicantis, corruptione nequaquam felicem ulceris conſolidationem expectandam eſſe, neque hanc ob cauſam præcipue in talismodi ulceribus & fiſtulis corroſiva illa tantam utilitatem, uti putant, fœnerari. Quod ſi vero cum ulcere eadem illa ſeptica ad membranoſo nervoſas partes pertingant: tum non raro, niſi mature ſuccurratur, convulſiones, inflam̃ationes ſævaque ſymptomata producunt. Ita haud ita pridem tales effectus in puero notavi, qui fiſtuloſo ulcere genæ laborans & a Chirurgo viridi æris ſoluto frequentius tractatus, tandem poſt ſum̃os dolores, (quos ſub tali applicatione percipiebat) & cariem oſſis, convulſionibus, delirio & aliis ſymptomatibus correptus obiit. Paria, imo pejora,

ad-

adhuc incom̃oda obſervantur in nævis maternis, ſi ejusmodi corroſivis tractentur. Cum enim illa, extraordinario & intento prorſus ſtudio pertexta corpora, (præcipue majora & capaciora corpora ſi ſint) multis & inſignibus nervis prædita ſint, ut durius tractata admodum ſenſibilia obſerventur: tum ſane longe magis a profundiore ejusmodi læſione repentinæ & violentæ inflam̃ationes oriri poſſunt, quæ etiam multo promptius, quam aliæ, etiamſi inſigniores & diffuſiores ſint, in gangrænam & ſphacelum prolabi obſervantur. Unde utique ſeptica talia non ſolum gravibus inflam̃atoriis ſymptomatibus, ſed etiam ſpaſmoticis & convulſivis motionibus, imo virium dejectionibus, mentis vacillationibus & febrilibus anomalis turbis anſam præbent. Ex quibus, uti & ex aliis, ubi inconſiderate cuprea illa ſeptica adhibentur, colligitur, quantam noxam illa corpori adferant, ſi ad illorum methodum univerſalem quaſi adhibeantur. Minime tamen hiſce omnem eorum uſum rejiciendum eſſe putamus, maxime ſi non ſolum cum circumſpectione adhibeantur, ſed præcipue ſi conſiſtentiæ partium ſolidarum læſarum ratio habeatur. Unde utique, ſi hæ, uti & aliæ, cautelæ & circumſtantiæ obſerventur in ulceribus calloſis mundificandis, abſumendo callum, ſuum habent uſum, uti & in fungis tenerioribus ſpongioſis & aliis etiam affectibus Chirurgicis. Illorum ſaltem hic tangere libuit opinionem, quia illa cuprea ſpecifica quaſi, nec manifeſta adeo, ratione non tam ad callum rodendo abſumendum, quam ad acidum corroſivum, quippe quod fœtida illa depaſcentia, eliqueſcentia, manantia, cruſtoſa, ſinuoſa & omnis generis ulcera producat, abſorbendum operari arbitrantur. Ubi ſane juxta ipſorum ſententiam, ſi geneſis ulcerum illorum a tali acido corroſivo pendeat, illa venerea rodentia in nullo ulcerum genere bonum aliquem effectum edere poſſent, ſiquidem ratio ipſa dictitet, corroſivi vim ab alterius corroſivi acceſſione non tam infringi aut labefactari, quam potius augeri. Ex quibus etiam ſimul cognoſci poteſt graviſſimus ille error circa uſum arſenici aliorumque cauſticorum ad cancrum enecandum, uti vulgo loqvuntur, adhibendorum pronatum. Stolidus enim ille uſus, ex craſſiſſima plane ignorantia geneſeos talium affectuum ortus, uti non niſi peſſimo auſu ſuſcipitur, ita triſtiſſimo plane eventu perpetratur: Unde internæ anguſtiæ, anxietates, turbulenti ſpaſmodici motus longe ultra ſolitum cito increbeſcunt, & facillime ad tumores, febriles, gangrænodes, convulſivas cataſtrophes datur tranſitus. Sed de his cancrum enecantibus remediis *εὐς ἐν παρόδῳ* & occaſione dementis illius ſepticorum venereorum ad ulcerum acidum corroſivum imbibendum abuſus dictum ſufficit. Quemadmodum enim hæc corroſiva arſenicalia cancroſa illa ulcera minime tollunt feliciter, neque cancrum, quem vivere

 for-

forſitan & corpus perrepere putant, enecant: ita & illa venerea inepta plane ſunt ad corrigendos humores peccantes lymphaticomucidos, lentos, ſeroſos &c. & ad acidum ulcerum corroſivum abſumendum. Sed tranſeant hæc cum univerſa venereorum claſſe: Ubi etiam toti illi diſquiſitioni, & examini illorum Medicamentorum, quæ arte Chymica ex metallis producuntur, finem imponimus.

Cum itaque ex metallicis ea breviter adduximus & luſtraverimus: quæ ad Idola Chymiatrorum pertinere illorumque ſuperſtitionem ſapere videbantur: ſequitur in ordine noſtro electo, ut ſpecialiter dicta mineralia etiam pauliſper ſub incudem vocemus, &, quæ ex illis producta & in uſum Medicum vocari ſolita ſuperſtitionem quandam innuunt, pariter examinemus.

Sit itaque primum nobis *mercurius*, qui uti fons eſt, ex quo efficaciſſimorum remediorem plures rivuli dimanent, ita etiam origo evadit variarum ſuperſtitioſarum opinionum, quas circa ejusdem medicaminum uſum, vires & effectum ali videmus. Hæc vero depræhendemus maxime, ſi præter alia ex eo producta *cinnabarim* vulg. factitiam aſpiciamus, ſententiaſque, quas circa ejus uſum vireſque tulere, perpendamus. Ita alii eam venenum ſui generis humano corpori, uti alia venena mineralia, nocentiſſimum pronunciant. Alii non quidem venenum eſſe judicant, uſum tamen ejus medicum damnant, & ad uſum modo Mechanicum, pictoribus aliisque relinquendum eſſe exiſtimant. Alii mitius ſentientes uſum externum ad ſuffimigia unguenta &c. in lue venerea, ſcabie adhibenda probant, neutiquam vero uſum internum, quem nil niſi lethalia damna & miſerandam mortalium cladem comitari poſſe putant, uti *Schulzius* loquitur *in triga cinnabr.* Quæ vero uti & aliæ ejusmodi opiniones, ſive experientia ſive ratione eas perpendas, nullibi ſane ullum aſſenſum inveniunt. Mitto ego primam, utpote jam dudum exploſam, quam *Fernelius*, *Sennertus*, *Schenckius* aliique multi fovebant, quamque ſuis obſervationibus practicis probare nitebantur. Iſte pictorem a ſuctione penicilli, cinnabari illiti, graviſſimis ſymptomatibus, convulſionibus, manuum pedumque contracturis, doloribus acerbiſſimis hypochondriorum &c. correptum eſſe tradidit. Ille ſymptomata eadem, quæ a merc. ſubl. aſſumto obſervantur, hujus uſum inſecuta eſſe meminit, imprimis autem roſiones in ventriculo & inteſtinis, vomitum & diarrhœam cruentam, ſpirandi difficultatem, cardialgiam. Hic vero *Schenckius* prodidit a ſolo ejus uſu extrinſeco in ſuffimigiis juvenem, qui ulcus ab impuro coitu in pene contraxerat, ſanato quidem ulcere doloribus capitis graviſſimis & hæmorrhagia

gia narium & aliis ſymptomatibus fuiſſe correptum, quæ etiam tandem ipſum juvenem extinxere. Verum in omnibus hiſce aſſertionibus veritas & fides hiſtoriarum & obſervationum non tam ratione eventus, finis, quam ratione originis & cauſæ efficientis in dubium vocatur. Cum enim aliæ multæ cauſæ ſubſint, quæ occaſionem ejusmodi malis præbere potuerunt: tum ſane non injuria ſuſpicio eſt, an non hic fallacia aliqua a non cauſa ut cauſa, uti Philoſophi loqvuntur, comittatur. Alteram qui fovent ſententiam, mitius quam priores hi ſentire videntur, non tamen multum ab horum recedunt opinione. Si enim damnandus eſt ejus uſus Medicus: tum profecto ſequitur neceſſario, eum aliquid pernitioſi corporique hum. infenſi in ſe continere. Ita illam pictorum capſulis aptiorem, quam Medicorum forulis pronunciant. Hanc vero ſententiam illi refutant, qui tertiam amplectuntur, dum utique uſum cinnabaris externum in empl. ſuffim: unguentis concedunt. Hærent vero, ubi ad internum ventum eſt, quem neque approbare volunt, neque ipſi tentare experimentumque facere audent, verentes ne miſerandam cladem inferant mortalibus. Unde multi in illos vel pharmacopæos vel Medicos ſumo impetu invehuntur, qui in præparatione ſpecif. ceph. Mich. aut aliorum pulverum in locum cinnabaris ant. cinnab. vulgarem cum ſumis damnis & vitæ etiam periculo conjuncto ſubſtituunt. Et *Schulzius in triga cinnabr.* Medicos Practicos ab ejus uſu magnopere dehortatur: *Nolim*, inquit enim, *cuiquam præſertim incipientibus in quævis ſæpe incidentibus auctor eſſe temerarii ejus abuſus.* Ergo videmus hinc, quanti timores, meticuloſitates, trepidationes invaſerint Chymiatros, antequam ad cinnab. uſum internum accedant. Cauſas vero ſupervacanei hujus metus ſi inquiramus: nulla apparet. Quod ſi vero quiſpiam ei uſum intra corpus non ſolum tutum cum felici effectu conjunctum tribuat, verum etiam æqualem plane & eundem, quem cinnab. ant. exſerat, adſcribat; imo etiam comunem quodamodo ipſi cinnab. nat. aſſerat: eum ſane aut riderent & mente captum dicerent, aut ipſi obſtupeſcerent, ut vox faucibus hæreret. Illud vero non modo experientia & obſervationes accuratiorum Medicorum affirmant, ſed etiam ipſæ rationes Chymico Phyſicæ ſuadent. Non inficiabor, qui cinnabaris nat. ut & ant. uſum vireſque præſtantes mercuriales in cutaneis affectibus, doloribus pertinacioribus, vitiis phantaſiæ, epilepſia, affectibus capitis & nervorum, humores acidos viſcidos in coagulum abeuntes incidentes & alios plures ad ſerant *Wedel.* in pharm. uti & *Ludovicus Hoffmannus.* Aſt vero an non idem cinnab. vulg. præſtet, neutiquam obſervatur. Confirmat hanc ſententiam obſervatio *Schulzii*

in

in tr. de Cinnab. allata, qui tamen longe ab ſententia hac alias deflectit. Comemorat ibidem Practicum quendam ſibi admodum familiarem, cognitione vero materiæ Medicæ accurata & exquiſita leviter ſaltem tinctum, multoties cinnab. com. pro nativa uſum fuiſſe, inſcium tamen ejus rei. Poſtulaverat enim ſemper a Mercatore, quem Materialiſtam vocant, cinnab. ſimpliciter ſine additamento nativæ. Uſus itaque ea erat non modo ſine omni noxa, ſed cum præſentaneo effectu in notoriis affectibus ad gr. IV. Imo, etiam addit, pulverem Mynſichti mirabilem ex eadem confecerat. Ex quibus ſane perquam clare æqualitas virium dictorum cinnabr. eluceſcere poteſt. Quod ſi enim tantum diſcrimen ratione virium eadem intercederet: tum ſinc dubio illud medicus depræhendiſſet. Imo novi Medicum Practicum certe prudentiſſimum & accuratiſſimum, qui ne quidem cinab. ant. ob laborioſam ſatis & ſumptuoſam præparationem ad hibet, aut raro utitur, ſed ſolum cinnab. vulg. Nihil tamen inde neque minoris efficaciæ neque pejoris etiam experitur. Taceo aliorum plures obſervationes, quæ idem teſtantur. Res enim clara evadet, modo quis ipſe ejus rei periculum faciat. Certe enim ipſa cinnab. com. æque feliciter effectum ſuum edit in reſolvenda lympha viſcida tenaci, ſalivatione excitanda, & aliis affectibus, imo in ipſa epilepſia, ſi rite adhibeatur. Proinde ſine omni ſcrupulo ad plures non dicam uncias, ſed libras per aliquot annos in diverſis aularum pharmacopoliis & præſcriptione ordinarii Medici conſumſi. Neque vero illud ſolum a poſteriore, ſeu ab experientia, (quæ cinnab. com. ſimilem c. cinnab. ant. imo & cum cinnab. nat. quæ tamen nonnunquam celerioris efficaciæ eſſe videtur, tribuit effectum) manifeſtum evadit; verum etiam a priore, ſeu rationibus & Chymicis & Pharmacevticis pateſcere poteſt. Chymicas ſi ſcrutemur & fundamentum utriusque præparationum contemplemur: nulla ibi occurret differentia. Utraque duo agnoſcit principia merc. & ſulphur. Ille maximam mixti partem conſtituit; unde & vires ab eo ſolum fere dependent. Hoc vero in pauca quantitate octava vel 10. parte corpori mercuriali admixtum eſt, id quod & a priori & a poſteriori manifeſtum evadit. Hæc ſunt amborum Cinnabr. principia conſtitutiva, quæ & antiquiores & recentiores confirmant, imo & eorundem Syntheſis & Analyſis probat. Quoad principium primum mercuriale non puto differentiam intercedere, cum ſimplex in utroque lateat mercurius. In Cinnabari enim antimoniali ſalia corroſiva ex ſpir. ſalis concentrato, quo ſcatet mercur. ſublim. antimonii corpus mercuriale deſerunt, & antimonium, ceu magis amicum, ob faciliorem ſolutionem aggrediuntur, illudque leni accedente calore vel humiditate intime ſolvunt, receptumque ita in porulos liquorem illum glacialem, quem butyr. ant.

nun-

nuncupant, conſtituunt. Cum itaque a mercurio & ſulphure antimonii pars regulina antimonii & ipſum ſal acidum, quod mercurium in amplexibus ſuis tenuerat, recedant & ita purus mercurius relinquatur: nulla cinnabari antimoniali ratione primi iſtius principii differentia chymica a cinnab. vulg. agnoſci poteſt, quippe quæ, uti notum eſt, purum mercur. in mixtionem ſuam recipit, quemadmodum & antimonii cinnabaris purum mercur. & ſulphur ſecedentibus ſalibus & parte antimonii regulina ſortitur. Ergo diſcrimen aliquod adeſſe ratione ſulphuris neceſſe eſt. Illud enim in utraque cinnabari conficienda ramoſis ſuis particulis ſeſe cum corpore mercuriali conjungit, illudque præcedanea ſublimatione in fixam ſtabilem ſubſtantiam transmutat. Hanc vero differentiam maxime agnovere Chymiatri antiquiores, dum ſulphur antimonii ſolaris magis naturæ eſſe, officinalem vero com̃. ſæpe arſenicalis eſſe exiſtimarunt. Antiqvum hoc com̃entum ut ut jam dudum ſit exploſum, minime tamen huic veluti fundamento ſuperſtructum ædificium ſimul everſum eſt. Quæ enim de indole antimonii ſulphuris ſolari afferunt, partim falſa ſunt, cum neque in auri corpore tale ſulphureum, quale in antimonio eſt, hæreat, ſed terra ſolummodo inflam̃abilis, multis aliis corporibus com̃unis ac pœne univerſalis, neque etiam vel Syntheſis vel analyſis antimonii per artem Chymicam inſtituta illud innuat, cum notum ſit, antimonium ex reg. ejus mediante ſulphure com. non modo ejusdem qualitatis, ac nativum eſt, verum etiam purius, & ob id melioris uſus reduci, imo etiam ſulphur ipſum antimonii ſi purum ſit, neque particulis regulinis inquinatum, notabilem differentiam non indicet, partim etiam ſi jam eſſet ſolaris naturæ, non pateret, quomodo exinde tantorum effectuum proventus dimanare poſſet, cum illa ſulphurea parte ſeu φλογιςῶ, quod auro ineſt, minime ſulphur com. deſtituatur. Quæ vero poſtea de ſulphuris com. vi arſenicali inferunt: illis contrariatur demonſtratio & â priore, cum virulenta arſenici facultas non tam a ſulphure, quam a ſalibus cauſticis admixtis pendeat, & a poſteriore maxime, cum virtus ſulphuris balſamica, demulcens, vulneraria &c. minime effectus cauſticos arſenicales exſerat. Quibus omnibus accedit illud maxime argumentum & experimentum, quod etiam valebit ad differentiam cinnabarium ratione ſulphuris deſtruendam, nec adeo prætereundum. Scilicet notiſſimum eſt, tam ex præparatione cinnabaris, quam ex ejusdem in ſua principia reſolutione, quam paucum ſulphuris antimonii im̃ixtum ſit, ita ut, etiamſi parce exputem, ne octava pars ratione mercurii compoſitionem ingrediatur. Quoad præparationem manifeſtius illud depræhenditur in cinnabari com. quam antimonii. Ibi enim ſextam tantum partem ſulphuris ad unam mercurii accipimus. In cinnab. ant. idem ſi attentius

tius omnia obſerves & ingredientia antimonium, merc. ſubl. & prodeuntia butyr. ant. probe ponderas, licet non nihil obſcurius, patebit. Quoad reſolutionem vero idem pariter notabitur, ſi vulgare experimentum c. alcali, ſulphur abſorbente & imbibente, ut ita mercurialis ab ejus connubio liberetur, quispiam inſtituere velit. Ergo ex his etiam videmus, nihil aut paucum bigam illam cinnabr. reſpectu ſulphuris differre, ut adeo appareat cinnabarim totam fere eſſe medicamentum mercuriale, a quo conſiſtentiam, texturam & virtutes poſſideat, quemadmodum rectiſſime ſentit *Exc. Dn. Hoffm. in tr. de cinnabr. antim.* Quocirca cum neque â ſulphure neque a mercurio notabilem differentiam in cinnab. ant. (de hac potiſſimum agitur) videamus: diſquiritur non imerito, an nihil aliud, præter dicta principia cinnabarim ant. accedat, quod ipſi præ cinnab. com. tribuat prærogativam. Ita vero ſi eſt, aut debet procedere a ſalibus, aut â corpore antimonii regulino metallico. Qui a ſalibus corroſivis mercurii ſubl. illud derivant, aſſerunt, eadem ſulphur antim. exaltare, ac eo quidem modo, quo color rubicundus tincturarum, ex floribus aliisque paratarum, ab acceſſione acidi evolvitur quaſi, &, uti loqvuntur, acuitur. Qui vero partem antimonii regulinam inferunt, aſſerunt, de eo aliquas partas ſimul cum ſubſtantia ſulphurea in connubio hujus cum mercurio, ipſi concreto & aggregato cinnabarino admiſceri, & ob ejus vim penetrantem potentias ſimul cinnabaris intendi & augeri. Ego vero in utroque argumento non inficiabor illud fieri poſſe, nempe acceſſionem quandam ſalium & reguli. Quid vero ad confirmationem dubii faciat, non intelligo. In priore enim plane non opus eſt, ut evolutio & exaltatio ſulphuris ab acido expectetur, cum & ſulphur jam copioſum ſuum acidum habeat, & acidum adjectum ſulphur & mercur. in cinnab. fixata Clauderi nil præſtare ad oculum patet. In poſteriori pariter non inficiabor, particulas quasdam regulinas, quas tamen pauciſſimas eſſe oportet, in cinnabarinum concretum ſeſe inſinuare (licet illud alii forte negent per experimenta ſynthetica ex ipſo regulo probe purificato, ſulphure & merc. ſublimato aut etiam per ſedulam & curioſam ponderationem & ingredientium & productorum, aut etiam per ἀνάλυσίν cinnab. inſtitutam) & tantum forſitan, quantum in ſulphure antimonii hærere reguli id antim. diaph. ex eodem c. ſale nitroſo productum probat. Verum qvid tantillum valeat ad virtutes & facultates plane imutandas; neqve â priori neqve â poſteriori perſpicere poſſum. Poſſet ulterius de poſtremis hiſce contrariis argumentis examen inſtitui, ſi ſolumodo adhuc περὶ τȣ̃ διότι, ſeu cur cinnabaris ant. tantam prærogativam ferat præ cinnab. com. qvæſtio reſtaret. Cum vero τὸ ὅτι in firmo ſtet talo: tum omnis talis, qvantacunqve etiam ſuſcipiatur, ſpeculatio erit fruſtanea. Luſtratis

ita

ita paululum iis argumentis chymicis, quæ ad æqualitatem & differentiam cinnabaris ſpectare videbantur: reſtabunt therapevticæ ſeu potius pharmacevticæ, ubi pariter nullam cinnabari antimon. palmam adportat. Nolo enim hic ſulphuris virtutes balſamicas demulcentes, temperantes, anodynas, pectorales quaſi ſpecificas & alias, comemorare, cum, uti paulo ſuperius notavi, utraque cinnabaris parum virium â ſulphure mutuetur, contra vero omnes eas corpori mercuriali debeat; Cum vero mercurius in utraque cinnabari præparationem eodem modo ingrediatur, nec metamorphoſin laudabilem prius patiatur in qvadam earum cinnabrium: tum neque ab eodem ulla differentia effectus, ut re ſimplici, nec diſparem mixtionem ſubiente, petenda videtur. Ex hisce itaque omnibus clare pateſcere puto illa, quæ ſupra in theſi adduxi, nempe (1) nullum venenum eſſe cinnabarim com. (2) tutiſſime non modo in uſum Medicum externum, ſed & internum trahi poſſe, nec mechanicum ſolumodo eſſe. (3) Palmam dubiam facere ipſi cinnabari antimonii, & huic neutiquam prærogativam deberi. Nam profecto & ipſas vires antepilepticas cinnab. ant. quas veluti ſpecificas multi tantopere extollunt, largiter in cinnab. com. reperimus, modo non ſolum rite præparetur, ſed, quod nervus rei eſt, legitime, juſto tempore, non neglecta generaliori medicatione & aliis obſervatis circumſtantiis, quæ in uſu ſpecificorum notari debent, adhibeatur. Interea tamen minime inficiabor, medentes ſæpiſſime in hac concepta ſpe & fiducia decipi. Neque enim omni obſervatione ab illis confirmari poterit, uſum ejus ſemper pro ratione temporis, ſubjecti &c. rite fuiſſe adminiſtratum.

Longior in hac ſuperſtitionis ſpecie fui, quam neceſſarium erat. Progrediendum nunc erit ad cetera mercurialia, ex quibus ea ſolumodo deſumam & brevius expendam, qualis ibi ſuperſtitio foveatur. Ejus generis ſunt æthiops mineralis, ipſa quodamodo cinnab. ant. panacea Anvvaldina, Panacea ex cinnab. nat. ſ. arcanum cinnabaris Mætſii, electrum min. merc. d. ſolaris, merc. d. cinnabarinus &c.

Cinnabarim ant. in noſtrum cenſum non trahemus, ſiquidem illa ſecurum mercuriale eſt remedium, quod diaphoretica exaltat, motiones ſpasmoticas epilepticorum, hyſtericarum, colicorum, artuum & aliarum nervoſarum partium ſedat, cutaneos affectus evidenter tollit, phantaſiæ vitiis, imo ſæpe etiam malignis febribus confert, nec non intermittentibus, affectibus pectoris etiam, medetur, & alias præſtantiſſimas vires exſerit, quas ita recenſet & dilaudat exc. Dn. Hoffm. in tr. de cinnabr. ant. Binas ſaltim hic præter alias nominare placet ſuperſtitiones, quibus illa occaſionem ſuppeditabat, unam Medicam ſpeculativam, alteram Chymicam. Prior eſt in explicatione modi operandi ſpecifici quaſi

in epilepſia, quem ab ejus alcalina indole procedere autumant, uti illud præter alios etiam ab Margravio in coll. chymicis Leidenſibus aſſertum comperimus. Ubi quidem 3. ſuppoſita ſunt, quæ dubium movent. (1) Epilepſiæ cauſam materialem proximam eſſe acidum. (2) Eundem affectum curari per alcalia. (3) Cinnabarim ant. eſſe alcali. Primo horum contradicit tum cauſa vera ex hiſtoria morbi accuratiore hauſta, tum etiam ipſius epilepſiæ, infantilis maxime, de qua mentio facta eſt, cura. Cauſalitas enim magis docet eam originem debere materiæ viſcidæ lentæ mucoſæ, tenaci, vel in primis viis, vel in aliis partibus ſeriferis hærente. Unde ad talem mucum e corpore ejiciendum convulſio illa opus eſt. Probant id etiam epilepſiæ cauſæ occaſionales, ſiquidem facile eam pronaſci videmus a cruſta lactea retro pulſa, ſcybalorum induratione &c. quæ tantam comotionem naturæ, & phyſice & moraliter indigent. Probatur hoc & eo magis quidem â poſteriori ex curatione ipſius epilepſiæ, quæ abſolvitur humores tenaces fluxiles reddendo per catarrhalia, abſorbentia, temperantia, ſuccinata, myrrhata &c. eos correctos poſtea educendo per purgantia rhab. merc. d. rad. ir. &c. & per diapnoica leniora, & denique motus iſtos epilepticos ſpecifice tollendo per cinnabarina aliaque: Unde intelligi poteſt epilepſiam magis a materia mucida viſcida tenaci, quam ſalino acida produci. Ex quibus facile hauriri poteſt ſolutio alterius ſuppoſiti, de cura epilepſiæ per alcalia. Quod ſi enim epilepſia ab acido provenit, tunc ei alcalia debent opponi. Atqui poſterius eſt falſum, uti ex ſupra dictis liquet, E. & prius. Ultimum vero ſuppoſitum certe experimentis non reſpondet, cinnabarim antimonii eſſe naturæ alcalinæ, cum minime affectiones & attributa alcalini ſalis tam eſſentialia quam accidentalia poſſideat & exſerat. Etſi enim forſitan ab acido corroſivo affuſo ſtrepitum efferveſcentiæ edat: minime tamen ob id alcali dicenda eſt, cum idem effectus etiam ab aliis corporibus metallicis & mineralibus ſubſequatur, quæ tamen neque alcalinæ neque acidæ ſunt naturæ, ſed ſolumodo ille motus procedit ab attenuatione, intima diviſione, diſcontinuatione corpuſculorum ſolidorum & hinc ſubſequente receptione in poros fluidi. Sed mitto ſpeculationes tales theoreticas medicas. Neque enim tales, quarum ingens farrago eſt, huc referre ad ſcopum noſtrum quadrabit.

Alterum ſuperſtitionis genus, quod hic obſervare licet, eſt varia illa inutilis cinnabaris ant. vexatio & in Q. E. cinnab. panaceas, arcana, cinnabarim ſolarem mutila & manca tranſmutatio, quæ operoſæ perquiſitiones nil aliud præſtant, quam ut ſumptus laboreſque deperdantur, cinnabaris ſua virtute exuatur, & boni experimentatores naſo ſuſpendantur adunco. Riſit jam dudum hos conatus, imo valde deteſtatus eſt Celeb. D. Ludovicus.

cus. Si enim inquit poſt diuturnam aſſationem aut Spirituum cohobia (uti illud fit in panac. Anvvaldina, quæ per crebriorem ſpir. vitrioli & ſpir. vini c. cinnabari ant. incorporationem & exſiccationem perficitur) aliquid præſtatur, id uſitatiorum aliorum diaphoreticorum effectu haud eſt ſuperius. Id quod vel maxime in prædicta panacea obſervare licet, cui an ſpiritus vitrioli eundem titulum jure imponat neſcio. Quid vero pulviſculus ille ex cinnabari nat. per edulcorationem cum aqua & exſiccationem cum alcohol vini ſuperaccenſo, panacea Mœtſii dictus, quid inquam hic præſtantius in malignis ipſaque peſte præ fonte ſuo, unde dimanavit, foveat, nihil demonſtrat. Certum equidem eſt, cinnabarina, uti & alia metallica Medicamenta, quo magis ſint triturata & in ſubtiliorem pollinem redacta, eo expeditiorem in lymphæ coagulo incidendo, ſanguinem craſſum, viſcidum, quaſi congrumatum, reſolvendo, obſtructionibus reſerandis &c. edere, atque ita optatiorem effectum nanciſci. Contra vero ſi hæc ἐνχείρησις pharmaceutica in trituratione negligatur & groſſo ſaltim modo cinnabaris cominuatur: tum non ſolum tardior ſuccedit operatio, ſed non raro omnis cum fœcibus, quas rubicundo tingit colore, excernitur. Quanquam itaque cominutio accuratior ad facilitandam & promovendam operationem aliquid tribuat, minime tamen ideo medicamentum in panaceam convertit.

Tincturæ vero *volatiles* cinnabaris, ſeu ejus quintæ eſſentiæ cum oleo aliquo aromatico, ſale alcalino, ſpiritu ardente extractæ aut alio anomalo modo paratæ, quæ etiam vina vitæ, eſſentiæ ſolares, ſpirituales &c. appellantur, quid aliud ſunt, quam tincturæ antimoniales ſulphureæ? ut taceam infinitas earundem vires in prolongatione vitæ, omnis nocivi e corporis ſphæra expulſione, inſtauratione præſentiſſima virium plane emortuarum, imo vitæ ipſius & partialis & totalis evaneſcentis revocatione &c. & quæ aliæ laudes im̃enſæ ſunt, quæ tamen nil niſi oſtentationes auctoris indicant.

Pari ratione *balſamum* illud cinnabarinum in pectoris affectibus ſpecificum ex eadem cinnabari ant. mediantibus oleis aromaticis aniſi, menthæ, cort. citri, thereb. &c. diſſoluto prius vinculo, quod cinnabarim ant. mercurio alligabat, per aliquod alcali, extractum nihil aliud nobis offert, quam eſt balſ. antimonii, quod ex tincturæ antimonii ſicca ſeu ſale illo nitroſo ſulphurato, quod e ſcoriis reg. ant. c. oleis notiſſima ἐνχείρησι elicitur, & non exigni uſus tum interni tum externi eſt, demulcentis, detergentis, conſolidantis &c. Imo etiam an non utrique huic balſamo com̃une illud ſulphuris balſamum vel æquiparandum vel præferendum ſit, experimentator haud difficulter deprehendet. Quare conſultum mihi eſſe videtur, non ita prodigum eſſe cinnabaris antimonii, in com̃odiores uſus trahendæ, ſed eidem, ut multo labore, induſtria, ſumptibus acquiſitæ, paulum parce-

re, cum alia multo faciliore & comodiore via idem illud, quod quærimus, conſequi poſſimus.

Æthiops mineralis a colore ita dictus magnam quoque in admirationem rapuit Chymiatros, ut minime & hic etiam defuerint, hoc inventum ſuperlativis pro more viribus & facultatibus coronare. Inventionis laus neſcio an ſolertiæ ſcientiæque Chymicorum debeatur, an potius amanuenſium incuriæ. Hi enim forſitan mala fortuna cinnabarim vulg. factitantes & vulcani vim intendentes ipſam cinnabarim combuſtione deperdiderunt, & tali forte fato magnam illam panaceam impetrarunt. Ecquid enim aliud eſt ipſe ille æthiops, quam cinnabaris eam dictam μεʃαμόρφοσεν paſſa per incautam tractationem? Quis non videt, ejus vires â cinnabari com. non modo æquari ſed plane ſuperari, cum ibidem portio ſulphurea omnis fere ſub vi ignis exhalarit & evolarit, quæ tamen ramoſitate ſua globulos mercuriales involvendo medicamentum illud tutum multarumque virium conſtituit. Vires præſtantiores hunc æthiopem habere, quam omnia mercurialia remedia, Barkh. in pharm. Synopt. tribuit. Aſt qua ex ratione qua experientia. Nulla. Tacet.

Sed ne terminum excedam, & nimius eſſe videar in examine mercurialium, cetera medicamina panaceasque mercuriales, præteribo. Prudens enim Chymiater, qui nullis, vel auctoritatis, vel ſpeculationum imaginariarum fictarum, vel aliis præ conceptis opinionibus obrutus eſt, facile quicquid vel in bonam vel in malam partem de iis judicandum ſit, perſpiciet. Sufficiet coronidis loco hiſce addere jam ſæpius B. Ludovici ſententiam, quam in pharm. ſua de mercurialibus in univerſum ferebat. Ita enim inquit, mercurius vel præcipitatus vel fixatus vel quocunque modo præparatus bonum quidem eſt remedium diaphoreticum reſolvens, mundificans, nec tamen protinus univerſale. Sane enim multos morbos ne attingit. Verba pauca ſunt, ſed quæ ad ſcopum noſtrum quadrant.

Nunc ad alteram mineralium ſpeciem, nimirum *antimonium* accedamus, ubi pariter, quæ in conſiderationem noſtram pertinere videbuntur, breviter attingemus. Cum itaque antimonii duæ partes conſtitutivæ ſint, nimirum pars regulina, mercurialis - metallica, & altera ſulphurea, atque pro diverſitate harum partium varii etiam generis prodeant medicamenta: placet hanc differentiam in ordine dicendorum obſervare, ac primum ea, quæ ê parte regulina producuntur, tum etiam quæ ex ſulphurea eliciuntur pharmaca conſiderare. Sit itaque primo loco pars regulina, quam in varios uſus ad aurum vitæ, mercurium philoſ. medicinam univerſalem veteres Chymicorum pertraxere. De ipſius reguli amuletica virtute hic nil dicam, neque de iis viribus, quas ab acceſſione metallorum, quippe quæ

quæ & ipſa ſpecifica aſtrali virtute imbuta credebant, mutuatur, præſertim cum notiſſimum ſit reg. ipſum antimonii ſolarem, lunarem, martialem vulgo ita dictum, nil plane ejusmodi metallorum in ſeſe continere. (Unde nec ipſa ex hisce regulis producta bezoardica ſolaria lunaria &c. aliquid de iſtis metallis ſortiuntur, fruſtraque pro tantis alexipharmacis venerantur.) De regulo vero veneris, quem vel nihil plane, vel pauxillum ſaltim cupri in ſe fovere alii exaltatione coloris in auro affirmant, uti & de regulo ſtanni quid ſentientum ſit, ex ſuperioribus peti poſſunt. De hujusmodi inquam regulis nihil hic afferam. Minime tamen prætereundus mihi videtur regulus antimonii medicinalis, qui antea etiam pro magna panacea in acutis æque ac Chronicis venditabatur. Inventio hujus medicamenti debetur forſitan ſolertiæ alchymicorum horumque minus felici experimentorum ſucceſſui, dum, ut auream captarent aviculam, gluten aliquod ἐκ τȣ̃ χύμȣ κ̀ ἁλός parabant, ut ei ſe involvens, & exinde alas pedeſque extricare neſciens, miſera illa, etiam invito Jove, in aucupum rapidiſſimorum manus rapaces deveniret. Ut vero apertius loquar, illius quidem conſultiſſime pro ſcopo obtinendo tria illa principia metallica, nimirum terreo vitreſcens, φλογιςὸν, & mercuriale ad mixtionem metalli adhibuiſſe videntur. Comiſceabant itaque terram lapideſcentem ſeu vitreſcentem, quæ in alcali ſale abunde hæreat, (forte quia metalla ſublatis ceteris principiis in terram alcalinam quaſi abeant) uti & alterum principium φλογιςὸν, quod auri quaſi ſpecificum in ſulphure antimonii hærere putant, & denique tertium, metalleitatem inducens, mercuriale, quod in terra ſalis com. quærunt. Quare recte pro ſcopo obtinendo comixta videntur cum antimonio ſal com. & ſal alcali, imo & facilius erroris omnis ſeſe expertes judicare poterant propter præſentiam ſimul reguli antimonii, in quo & ſulphureum auri principium & mercuriale ſophicum reſidere judicavere. Cur vero minus voti ſui redditi fuerint compotes: hujus loci non erit diſquirere. Utut autem primaria intentione atque ſpe fruſtratos ſe eſſe viderent, ac propterea non imerito animum abjicerent: erexit tamen iterum illos, dum concretum aliquod elegantis coloris, & præſtantiſſimæ, uti obſervationes indicabant, virtutis ſunt conſecuti. Hanc itaque ob cauſam in magno pretio eundem regulum habebant, neque facile arcanum hoc aliis aperiebant. Unde ante pauca adhuc luſtra in profundo Democriti puteo latuit, & paucis demum annis pharmacopeorum forulos exornare cepit, qui ſibi merito de lucrifero medicamine gratulari, ſed breviter, poterant. Quod ſi vero uſum, vires efficaciamque, quæ à Chymiatris huic regulo adſcribuntur, conſideremus, depræhendemus illum haberi & uſurpari etiam pro medicamine ſumo aperitivo ſudorifero, ſanguinem depurativo inſigniſſimo,

alexipharmaco præſtantiſſimo &c. Unde in ſcorbuto confirmato, lue venerea, gonorrhea virulenta, febribus intermittentibus, obſtructionibus viſcerum diuturnis & inveteratis, morbis malignis, contagioſis &c. vix par remedium præſentiusque alexicacon inveniri poſſe putant, ut jure ſumo panacea dici mereatur. Cauſas aliquas harum aſſertionum ſi inquiramus, eas nec hic quidem ab experientia nec a rationibus chymicis ductas deeſſe reperimus. Rationes qui inferunt, derivant illas tum ab eſſentiali quaſi reguli conſtitutione, configuratione, textura &c. tum etiam ab accidentalibus ſaltim ejusdem configurationibus. Illam maxime largiri regulo ſal com. in quo tanta lateat virtus, ut cum regulo ant. mixtum & liquatum omnem venenoſam virulentiam, emeticam qualitatem, ei poſſit demere. Has vero maxime quærunt in colore ſanguineo, primo quidem chalybeato, poſtea vero, ſi in tenuem pollinem redigatur, purpureo ſive ex rubro bruno. Quoad eſſentialem illam quaſi reguli ant. im̃utationem (1) quidem non negabitur, ejus vim virulentam admodum eſſe, quod ut & ipſe, & crocus metall. merc. vitæ d. vitrum ant. ſatis teſtantur, quæ ſatis magnas ſpasmodicas & ſæpe lethiferas turbas excitare queant. (2) Largietur etiam aliquam correctionem venenoſæ illius qualitatis accedere ab admixtione ſalis com. minime tamen ſimul aſſeri poterit, reguli ſubſtantiam plane in verti, virulentam vim deſtrui, & in panaceam infinitarum virium transmutari. Inferunt equidem Chymiatri illi, uti modo intelleximus, in ſale com. tantam latere virtutem, quæ illud magnum opus præſtet. Sed quæſo dicas, qualis illa acquanta vis ſit? Si cum Ariſtotele lis eſſet, facile præſcire poſſem reſponſionem. Diceret enim, forſitan eſſe facultatem aliquam, quam non ita accurate & clare concipere ac determinare poſſumus. Idem audimus a noſtratibus Chymiatris, eſſe videlicet ſpecificam talem in ſale c. particularum variis figuris præditarum diſpoſitionem, configurationem, modificationem &c. quam tamen ob rei ſubtilitatem mens non ita aperte percipere poteſt, neque accurate exprimere. Aſt videntur mihi utriusque ſortis Chymici qualitatem hic aliquam occultam offendere nobisque obtrudere. To *διότι* enim, ſeu cur ſal com. regulum antimonii virulentarum virium in panaceam transmutet, nondum fuit patefactum per illa argumenta, quæ nil niſii aliis verbis theſin exprimebant & petitione principii incedebant. Cum itaque hæc res admodum abſtruſa ſit & argumenta ignotum per æque ignotum tantum probare laborent: Quid conſilii capiendum? Videtur mihi totum hoc negotium ſe non alio modo habere, ac fundamentum operationis & præparationis croci ita dicti metallorum Rulandi. Quemadmodum enim hic loci regulina pars a nitro corroditur, invertitur, ac virulenta vis quadantenus infringitur,

non

on tamen omnino evertitur ac deſtruitur, uti fit in antimonio varii gene-
s diaphoretico, ob acidi paucitatem atque inopiam, quæ totam reguli
exturam diſſolvere ac disjicere nequit: ita etiam illud accidit in regulo
oſtro medicinali, ubi profecto acidum ſalis com. nil panacealium qualita-
um regulo conciliat, ſed corrodendo, diſſolvendo, im̃utando ipſi regulo
im illam virulentam quodamodo adimit, neque tamen ſimul emeticam
xuit, ob eandem cauſam, quam de croco metallorum diximus. Quod
ero tam virulenta vomitoria ei non inſit vis, uti eſt in croco metallorum:
ccidit illud, quia ſal com. ſulphureum vinculum non ita comburat ac
iſſolvat, uti nitrum. Ergo videmus, a corroſivo illo acido, quod in ſale
om. hæret, illam panacealem qualitatem reguli neutiquam provenire
oſſe, imo nec eodem acido vim emeticam virulentiorem penitus poſſe
xſtirpari. Quod vero im̃enſa illa virtus ſub qualitate occulta in acido
lis com. lateat, uti innuunt Chymiatri: per experientiam certe in ſpir.
lis obſervari poſſet & deberet. Attamen præter hoc dubium contrariari
illud videtur, quod illud regulinum concretum medicamentoſum pu-
um antimoniale ſit, & ſal com. partim in ſcoriis remaneat, partim eluatur,
adeo ſpecificam illam efficaciam minime producere poſſit. Et hæc de
rima ratione Chymica, quæ potentiam illam regulo medicinali ab acido
lis c. conciliare dicitur. Altera, ut dixi, ab accidente colore potiſſimum
eguli derivatur. Aſſerunt enim non modo ingens intercedere diſcrimen
nter crocum metallorum & regulum illum medicinalem, quod vel ratio-
e pulcerrimi coloris purpuraſcentis ſtatim pateſcat. Ubi tamen valde du-
ito, colorem illum ſuperficialem effectum quendam Medicum exſerere
ti croci metall. color brunus cauſa facultatis emeticæ dicenda non
ſt. Nihilominus tamen color ille de præſentia ſulphuris ſolaris in re-
ulo med. dat indicium, atque adeo ob hanc cauſam præſtantiæ quid in ſe
tentis. Notum enim eſt, pro quanta panacea ſulphur ant. ob ſolarem in-
olem celebretur. At vero idem ſulphur numne deeſt croco metallorum?
n non ſimul, quæ hic præſens oblata emetica virulenta vis, laudabilior
iaphoretica, aperiens, mundificans &c. eſt ſubſtituta? Minime hoc te-
atur experientia. Ergo cum ſulphur illud & croco Rul. com̃une ſit: mi-
ime ab ejus præſentia regulus med. prærogativam tuebitur, multo minus
ntam præſtantiam. Quæritur itaque, an non ab alcali, præcellentiam
rtiatur. Notum autem eſt, eadem alcalia non modo regulinam ſubſtan-
am intimius aggredi non poſſe, ſed nil præſtare, quam ut fluxilitatem &
quabilitatem promoveant, & ſulphureas partes abſorbeant, quo eo feli-
us poſſit metallica ſubſtantia arrodi, & quodam̃odo noxia qualitas im̃u-
ri. Quare ex hiſce, quæ de rationibus Chymicis adduximus, hoc eli-
cere

cere atque inferre poſſumus (1) Regulum medicin. panaceam dici non poſſe. (2) Arſenicalem reguli vim a ſale com. non penitus deſtrui, ſed vomitoriam adhuc remanere. (3) Eundum regulum â croco Rul. non niſi gradu, differre, majore ſcilicet hujus vehementia. (4) Neque ſpecificas vires eum vel a ſale, vel â ſulphure ant. qui colorem purpureum efficit, vel ab alcali poſſidere. Imo etiam ex hisce non incom̃ode inferri jamdum poterit, quod ille regulus ut alexipharmacum ſum̃um in malignis & panacea etiam in chronicis præſentiſſima im̃erito prædicetur. Perſpectis itaque paululum rationibus chymicis, reſtabunt practicæ, quæ primo loco afferri debuiſſent. Nam nullius momenti illæ erunt ſpeculationes, ſi experientia reclamet. Non vero deſunt ipſis obſervationes therapevticæ, quibus ſtabiliri poſſunt quodam̃odo ejus uſum in Febribus aliisque affectibus. Neque etiam nobis deerunt eadem, multas febres aliosque morbos ſublatos per ipſum crocum metall. ſive in infuſo ſive in tartar. emet. adhibitum, generali ſcilicet operatione emetica. Præponderare tamen illæ obſervationes noſtris videntur ob reguli med. ſecuriorem uſum, non ſolum ob blandum effectum vomitorium, qui tamen raro contingit, ſed diaphoreticum & aperitivum. An vero hæc φαινόμενα contingant ab hujus remedii potentia abſolute operante, an vero propter individui conſtitutionem, morbi naturam, medicamenti illegitimam applicationem id fiat dubito, cum & non nunquam, ſi eædem cautelæ obſerventur, idem effectus ab aliis vomitoriis blandioribus expectari poſſit. Dicam tamen quæ mihi ſuſpecta videantur, tam circa uſum, tum etiam vires & effectus. 1. Notum eſt, quam incertiſſimus plane ſit ejusdem effectus, imo ut nunquam tutus quis ac firmus de operatione eſſe queat, dum nunc vomitum movet, nunc ſalivationem, nunc ſudorem, nunc urinam, nunc alvum &c. 2. Nunquam ſolum & ſimpliciter in uſum vocandum eſſe præcipiunt, ſed cum opiatis, ſalibus abſterſivis, incidentibus, antiſpaſmoticis, diaphoreticis, bezoardicis aliisque com̃ixtum: Unde non nihil clarum eſſe poteſt duo talia contraria ſæpe operationis medicamenta com̃aritata medium quendam effectum edere, cum unum alterius vim infringat, uti illud in panaceis Starckiana Wildeganſiana & aliis, ubi opium purgantem hellebori vim infringens & ſimul ſuam ſopientem virtutem obtundens tranſit in medium lene diaphoreticum. Mirari vero minime debemus, effectum interdum diaphoreticum ſalivantem ejus uſum inſequi. 3. Aſt tamen illud obſervatione conſtat, ſi in ſenſibilioris habitus corporis hominibus adhibeatur, imo etiam in illis, qui prima vice utuntur, & in largiore doſi, ibi ſæpiſſime nauſeam, imo vomitus actuales, anxietates, inquietudines, dolores gravativos, laſſitudines &c. conciliare. 4. Quæ denique de virtutibus alexipharmacis in

ma

malignis præſentiſſimis adferunt: ſane imaginaria ſunt. Certe enim qui vires & efficaciam alexipharmacorum novit & per experientiam compertas habet: ille non modo reguli hujus, ſed omnium aliorum bezoardicorum, quæ e regno minerali petuntur, uſu ſine ullo incom̃odo carebit. Quare ex hiſce omnibus perſpicere licet, fruſtraneas plane illas eſſe laudes, quibus hanc panaceam coronare ſatagunt, quæque ex nulla alia re, quam ſuperſtitioſa admiratione in inventione medicamenti hujus pronata eſt.

Maximis quoque laudibus evectum eſſe videmus *ſpecificum ſtomachicum Poterii.* Multi certe, qui illud in auctoris ſcriptis non adeo clare depræhenderent & cum ipſo Poterio periiſſe exiſtimarent, maximis doloribus obruti ſunt, qui ſpecifico admirandæ efficaciæ, exoptatiſſimo & laudatiſſimo morborum alexicaco, uti id appellant, imo Medicina vera univerſ. deſtitutos ſe eſſe putarunt. Inſtituunt autem hujus præparationem in reguli jovialis varia depuratione, per ſalis alicujus hyeroglyphici, quod agros fœcundet, arbores fructificet, ſeu homogenei, ſeu etiam aquæ hermaphroditicæ ſiccæ præparationem, per ſolis in oleo ant. ſolutionem, coctionem, & ſuccedentem hinc vitrificationem, & quæ aliæ ambages ſunt, quibus veluti ſub involucris arcanum abſcondunt. Conabatur hanc præparationem, ut obſcuram non nihil, clariorem reddere Etnerus prædictus, qui l. c. id medicamentum confici aſſerit reguli antimonii ſolaris pulveriſatione, ablutione, exſiccatione & ſublimatione in flores rubicundos, quintam eſſentiam ſalis in ſe continentes & horum denique cum triplo nitri, quod ſal illud homogeneum hyeroglyphicum eſt, ſæpius iterata calcinatione. Hæc eſt præparatio magnæ illius panaceæ, quæ antehac non niſi ſum̃is difficultatibus, precibus, rationibus moralibus com̃unicabatur. Enormiſſime vero in concepta ſpe decipiebantur, cum tandem nil aliud ſunt conſecuti, quam ſimplex ant. diaph. quod jam dudum antea poſſidebant. Neque enim ab acceſſione auri, quod magnam, potentia ſcilicet, panaceam credebant, quicquam boni & medicamentoſi accipere poterant, cum regulus ant. intimius connubium auri plane reſpuat, quod aurifabris etiam aurum a ſcoriis mediante antimonio depurantibus, & aliis docimaſiam metallicam exercentibus, notum eſt. Quare aurum illa quidem ratione, quam propoſuerunt, cum antimonio non com̃iſceri, neque cum eodem regulus in pulverem redigi & cum ſale am. ſublimari eadem ratione poteſt in flores rubicundos, ſed adſcendunt ſolum̃odo ſimplices antimonii flores. Multo vero minus idem poſtea aurum, prout Chymia Phyſica docet, ab nitro corrodi & in calcem verti poteſt, cum potius illud homogeneum ſal, uti pariter ex docimaſticis notum eſt, aurum, quemadmodum & argentum, magis purificet, & ab aliis metallicis recrementis liberet. Videmus itaque

ſub ſpecioſo illo ſpecifici titulo panacearum Poterianarum magni æſtimatores nil aliud quam uſitatiſſimum illud ant. diaph. eſſe adeptos, qui ardentiſſimo illo deſiderio & indefeſſo ſtudio illa, quæ omnibus notiſſima erant, quæſivere. Quomodo vero ſtomachici titulo iſtud arcanum inſigniverint: nulla pariter ratio edocet, niſi forte latius extendere velis ſtomachicorum munus, ut etiam non incomode purgantia, vomitoria, &c. talia ſtomachica ſint nominanda, quæ remote & per accidens finem illum aſſequantur. Ita etiam ſtomachicum hoc operari videtur, dum blandam diaphoreſin inducit, motum ſang. promovet atque ita accidentarie calorem ventriculi auget & digeſtionem ita facilitat. An vero ideo ſpecificum in ſtomachicis affectibus tantumque arcanum dicendum ſit, hæc adducta minime affirmabunt. Nam profecto plura dantur pharmaca, quæ & humores vitioſos in ventriculo ſtabulantes egregie corrigunt, & tonum viſceris illius atque robur confortant, & menſtruum ſimul coquendorum ac digerendorum acuant, atque majore longe virtute ſtomachici officium exſeqvuntur: minime tamen propterea pro tanto arcano coluntur & ſpecificum etiam ſalutantur. Hanc enim de ſpecifica efficacia ſuperſtitionem facile ille ridebit, qui ſpecificorum genuinorum vires, effectus & operationes non ignorat, eaſque curioſe ac ſollicite obſervare ſtudet.

Ejusdem omnino cum hoc ſpecifico ſortis eſt *bezoardicum minerale* ex butyro ant. abſtractione ſpir. nitri paratum, quod Helmontius jamdum pro magnorum morborum alexicaco exclamavit in hydrope, lue venerea, morbis contagioſis &c. præſentiſſimo. Nec poſteri hujus veſtigia deſerunt, ſed multa induſtria premunt. Non tantum enim ut magnum ſudoriferum incidens deobſtruens &c. laudant; ſed genuinum & verum alexipharmacum, quod cum nomine omen etiam in malignis petechialibus &c. morbis potentiſſime tueatur. Quod ſi vero talia experientiæ reſponderent; neutiquam certe contrariari quicquam poſſet, ſed potius ut magno invento & impetrato alexipharmaco lætandum eſſet. Sed falli hic expectationem medentium, accuratiores & attentiores Practici edocent, & inſtar horum omnium eſſe poterit præcellentiſſimus Chymicus Ludovicus qui neutiquam appellatione iſta dignum eſſe judicat, nec imerito. Neque enim ulla notabilis differentia ab ipſo antimonio diaph. in Therapevtica obſervatur, neque etiam Chymico Pharmacevtica fundamentalis eadem intercedit. Impugnant hoc maxime noſtrates Chymici, qui antimonium diaph. magis iners & partibus activis orbatum pronunciant, non item bez. min. quod activioris, præſentioris & præſtantioris ſit efficaciæ. Probant hæc tum â priori, tum â poſteriori. A priori, quia regulus penetrantiſſimæ qualitatis a nitro, in igne in alcali verſo, in calcem vertatur inertem, quod

quod fit in ant. diaph. At vero in bezoardico aqua regis per ſpir. nitri in calcem quidem tranſit, ſed longe activiorem, quia ſpicula illa ſalina non omnia elui poſſunt, ſed intimius c. ſubſtantia regulina connexa naturam induunt ſume activam. A poſteriori vero illud probant doſi utriuſque medicamenti. Illud enim aſſerunt, ſcilicet ant. diaph. ad dr. 1. adhiberi debere, ſi felicem effectum ab ejus uſu ſperare velis, hoc vero bezoardicum etiam ad ſc. S. ſufficere, largeque vires ſuas præſtare. Utrumque vero hoc argumentum non id, de quo dubitabatur, confirmat, ſed æqualitatem ſolummodo virium ant. diaph. & bezoard. min. tollit, & hoc præſentioris efficaciæ, quam illud eſſe, docet. Equidem placet rationi illæ â priore deſumtæ hæc apponere 1. Negatur, nitrum in præparationem antimonii diaph. in alcali verti, quod & regulinam ſubſtantiam imutet, & inertem reddat. 2. Acidum nitri regulum ant. ita corrodere & invertere, non vero alcali, conſtat ex Chymiæ fundamentis. 3. Nec diverſum acidum eſt in bez. min. ab illo, quod eſt in antimonio diaph. acidum enim nitri a conſortio alcalini ſalis abſtractum non plus hic loci præſtat, quam in concreto ſuo adhuc exiſtens, ob vim φλογιςȢ, quod in utroque calcinationem efficit potiſſimum. 4. Nec patet, bezoardicum min. ſpicularum acidarum plus retinere quam antimonium diaph. 5. Nec denique ab iſtis ſpiculis qualitas bezoardica eſt derivanda. Cur enim poſtea largius adjectum acidum non tale præſtat? 6. Si plus acidi ineſt bezoardico min. quam diaph. antim. debebit notari diſcrimen aliquod in efferveſcentiis c. acido. Atqui nulla &c. E. Ad poſterius vero argumentum illa ſaltim regero 1. Negatur antimonium diaph. ſi rite præparatum ſit & legitime adhibeatur, ad dr. S. & 1. effectum aliquem diaph. edere, ſed in ſcr. S. & 1. datum æque ſufficere. 2. Bez. ſemper ad ſcr. S. datum laudabiles vires exſerere diapnoicas. Ubi enim vel ob ſubjecti diverſitatem, vel temporis rationem, vel aliarum circumſtantiarum quaſi contrarietatem ant. diaph. in larga doſi nil proficit, ibi nec bez. min. efficacius erit, etiamſi in eadem doſi adhibeatur. Maxime hoc obſervamus in febribus aliisque morbis acutis, ubi ſæpe incomodo plane tempore, contrariante naturæ intentione, largam diaphoretici quantitatem exhiberi videmus, ſine ullo ſudorifero effectu, quem nec regimen ſimul calidum imperatum elicere poteſt. Sed potius pori cutis arctius conſtipantur, æſtus internus intenſiſſimus fit cum anxietate præcordiorum, dolore capitis, imo etiam delirio & aliis ſymptomatibus. Aſt vero ſi temporis punctum legitime obſervetur, tum & pauciſſimum diaph. pulverem in juſto regimine obſervato felicius operatur. Et denique 3. ambigua res eſt, contradictionem aliquam involvens, nimirum acidum præſertim vini diaphoreſin intendere & augere, cum potius acida incraſ-

ſando, inſpiſſando & coagulando ſanguinem iſti fini plane contraria ſint. Unde ſæpius obſervatur, acida ſaltim extrinſecus applicata ſudorem ſupprimere, & verſus interiora repellere, id quod ab epithematis talismodi uſu paucis abhinc diebus annotavi eveniſſe. Quare ex hiſce videmus, bez. min. paucum aut nihil ab antim. diaph. differre, multo minus vires promiſſas alexipharmacas edere. Eadem ratio eſt *ceruſſæ antimonii.* Etſi enim multi eam ſudoriferum magnum, bezoardici min. vires exſuperans, pronuncient, quodque venenis & peſti adverſetur: nihil tamen prout & pharmacopœorum famuli norunt, ab ipſo antimonio diaph. differt aut præſtat, ut abſurdum illud comentum de virtute antipeſtilentiali hic non repetam. Nec ab hiſce recedit pulvis ille albicans, qui noñullis *nix antim.* aliis materia perlata Crygeri dicitur, & ex aqua edulcorativa antimonii diaph. ſeu ceruſſæ ant. c. urina præcipitatur. Sumum hoc Medicamentum dicit eſſe D. Junkenius in malignis, maxime ſi urina præcipitatum fuerit. Sed certe magnum damnum nobismet ipſis inferimus, dum ita affuſione urinæ ſal illud nitroſo vitriolicum ſeu ſulphureum egregium abſtergens, incidens, digeſtivum &c. invertitur. Pariter *ſulphur ant. nitro fixatum*, utut idem D. Junckenius univerſalem Medicinam nominet, nil aliud eſt, quam regulinæ particulæ, quæ adhuc in ſulphure ant. hærebant, ab acido nitri in diaph. pulverem converſæ, atque adeo hoc nulla ratione ab ipſo comuni antimonio diaph. differt. Ita etiam exacte cum eodem ant. diaph. convenit *mercurius vitæ c. nitro fixatus*, & ne hilum quidem ab illo recedit, uti primo intuitu ſtatim cuivis pateſcere poteſt. Quocirca depræhendimus aperte, in quam vanas opiniones abrepti fuerint Chymiatri, ut ea, quæ conveniunt, diverſis qualitatibus ornare, diverſis doſibus in formulas conjicere collective quidem, tanta cura inquirerent.

Sed ſufficiant hæc de pharmacis antimonialibus diaphoreticis, quæ ex parte antimonii regulina producuntur. Examinemus nunc etiam paucis illa, quæ alteri antimonii principio originem ſuum debent. Notum autem eſt, veteres Chymicorum, imo & recentiores, maximas vires, ſumam Medicinam, imo omnium metallorum quintam eſſentiam in *ſulphure antimonii* quæſiviſſe. Cauſa, quæ ipſos adduxit, hæc potiſſimum erat, quia magnam cognationem cum auro alat, quod patet, quia & colorem rubicundo flaveſcentem habeat, auro colorem ſplendidum conciliet, & a ſordibus aliorum metallorum & mineralium depuret. Ubi quidem præter ea, quæ ſupra de parte auri inflamabili diximus, notari poteſt, aurum crudius & obſcurius cum antimonio fuſum repurgari & colorem nitidum recuperare non ob analogiam ſulphurum, ſed quoniam reliquæ ſcoriæ & metalla per

an-

antimonium abſorbentur, in calcem vertuntur, ut deinde aurum, ab horum connubio liberatum & ab antimonii conſortio etiam ſecedens, ad fundum propter ſuam gravitatem ſpecificam ſecedere queat. Illud maxime illuſtrari poteſt depuratione argenti a ſtanno per nitrum, auri a venere per ſulphur &c. Sed ut rem potius noſtram agamus, magnam inquam panaceam & arcanum veteres Chymici in ſulphure antimonii ob dictam cum auri cognationem hærere exiſtimabant: prout multa de talibus pharmacis promittunt Baſil. Valent. Theophraſt. Paracelſus, Helmont. Monte Snyd. Philal. &c. Inſiſtunt horum veſtigiis multi etiam recentiorum. Sed ſi omnes iſtas *panaceas auratas antimonii*, *ens ant. Primum ens auri Claub. tinct. ant. ſolares*, *balſ. ant.* & alias infinitas ejusmodi medicinas univerſales perpendamus: reperiemus, eas fere omnes in uno convenire, nec ab ipſo com. ſulphure ant. in ratione vel Chymica vel Medica abludere, modo ipſis panacealis appenſa hyperbole dematur.

Equidem haud inficior *ſulphur ant.* bene paratum vel abſtractione aceti, vel alia correctione, quo nauſea, anxietateſque comunem uſum utpl. inſequentes avertantur, & cum judicio debita continuatione adhibitum in cachexiis & aliis chronicis affectibus aperitivum & reſolvens non contemnendum evadere: quis tamen ideo dicet panaceam? Ita certe *panacea ſolaris ant.* ſive ens primum auri Claub. cum liquore alcaheſt confectum, nihil aliud eſt, quam ſulphur ant. ſimpliciter cum nitro fixo ab antimonii regulo ſejunctum & acido aliquo vel tartari vel aceti vel vitrioli &c. præcipitatum. Attamen notum eſt, pro quando arcano venditatum fuerit in paralyſi, podagra, hydrope, lue venerea, febribus, omnibuſque morbis chronicis. Ejusdem prorſus ſortis eſt *panaceæ* ſamoſæ *Hartmanni, Conerdingii &c.* quippe quæ licet ſpiritu ſulphuris aut alio acido correctæ videantur, minime tamen ab antimonii ſulphure com. rite parato recedunt, neque tanta ſunt arcana in lepra, ſcorbuto, lue ven. &c. uti exiſtimantur. Similis furfuris eſt pulvis mirabilis dictus, ſ. ſulphur antimonii tertiæ præcipitationis, qui nuperrime iterum celebritatem reducere cepit, ob univerſalem per omnia evacuatoria depurandi efficaciam, cui poſtea eo comodius aſtrum ſalis pro roborando archeo ſubſtitui & ita omnium morborum medela tuto feliciter ac jucunde abſolvi poſſit. Promiſſa jucunda, ſi ſucceſſus reſponderet. Aſtrum ſolis erat eſſentia granorum Kermes; aſtrum lunæ ſpiritus urinoſus ambratus. Videmus qualia ſint in præmiſſis, eadem fore in ſucceſſibus. Eadem etiam, quæ in ſulphuribus ant. videmus, deprehendimus in *tincturis antim.* quarum magnus numerus eſt, non diverſitatem virium oſtendentium, ſed varietate ſolum de-

delectantium, cum omnes non ſpecie, ſed numero ſaltem differre videantur. Ita profecto quinta illa eſſentia ant. ex fl. ant. c. ſale am. ex Scor. ant. ſublimatis, c. ſpir. vini extracta an aliud quidpiam præter antimonii tincturam comunem continet? Nihilominus hoc arcanum in maximo pretio a Baſil. Valentino, Hartmanno &c. habebatur, ob plurimum ejus & maximum & in Medicina & in Chymicis uſum. In Medicis panaceæ uſum ipſi tribuunt, quæ inſenſibiliter morbos omnes incurabiles tollat, quæque præcipue peſtis, paralyſis, melancholiæ, hypochondriacæ, omnium febrium, remedium ſpecificum ſit. Næniæ ſunt, jamdum exploſæ ſatis. In Chymicis uſum ejus exoptatiſſimum eſſe aſſerebant in lapide Philoſ. ulterius præparando. Utrumque vero hunc aſſignatum uſum hyperbolicum vanum admodum & inanem eſſe, quilibet facile perſpiciet. Pariter *tinct. metall.* tantis laudibus ad cœlos ſublatam eſſe quis non videt? In confortando viſcerum tono, obſtructionibus pertinaciſſimis viſcerum reſerandis, ſcorbuto confirmato, lue ven. breviter curandis vix præſtantiorem ſub cœlo medicinam dari ſibi perſuadebant. Neque id ob vires ſulphuris ant. ſed maxime ob metallorum accedentium & regulum ant. ingredientium tantos effectus deducebant. Notum autem eſt, adjecta illa metalla cum regulina ſubſtantia per fuſionem plane non comiſceri ſed in ſcoriis remanare. Unde ſal illud ſulphureum, quod in regulo ant. cum nitro fuſoria depuratione acquirimus, non ſulphur metallorum, ſed antimonii ſolumodo, quale in regulina parte adhuc hærebat, fœtum eſt atque refertum. Unde rectiſſime hodie plurimi metalla prædicta ex commixtione cum reguli plane, ut rem inutilem nec neceſſariam, excludunt, ſalque illud ſuccinei coloris & conſiſtentiæ (quod etiam D. Junckenius in Chym. pro magna panacea venditat, quia pulvis tenuis leniter emeticus, Ramoneur dictus, exinde elutriari poteſt) ê regulo ſimplici parant. Ex quo poſtea ſale mediante ſpir. vini bonam quidem tincturam alcalinam inſtar tincturæ tartari, eamque non inefficacem conſequimur, nequaquam vero illam ſuperlativarum virium, de qua modo diximus. Alia eſt *panacea* cœleſtis, quæ ex *vitro ant.* à quo ſpiritus veneris poſt digeſtionem abſtractus eſt, cum ſpir. vini extrahitur, quam in depuratione ſanguinis, lepra, cancro, lue venerea, contracturis, apoplexia, hydrope, epilepſia, peſte pro ſuma medicina habebant. Imo Williſius de M. convulſivis cœleſte remedium eam ad longævam vitam conſequendam pronunciat, ſi vere & autumno paucæ de ea guttulæ aſſumantur. Aſt vero magnam differentiam huic & vulgari tincturæ intercedere vix mihi perſuadeo, cum ſpiritus veneris tantam alterationem & acceſſionem virium non poſſit præſtare, licet non ita alcalinæ naturæ uti priores ſit. Neque deſunt

ſu-

ſuperlativæ illæ laudes in *balſamis ant. variis*, quæ pariter graviſſimorum morborum alexicaca ſalutantur. Ita nota ſunt, balſamum ant. comune panacea Hartmanni, Baſil. Valent. ex ſulphure ant. cum oleis aromaticis, extracta, uti & Clauberi balſamum ex antimonio c. ſale ſuo mirabili fuſo, c. ol. ſuccini extractum. &c. Quæ vero, uti & aliæ plures deſcriptiones a vulgari methodo, talia balſama conficiendi, quoad præparationum fundamentum minime differunt, ſed in eo omnes conveniunt, ut ſulphureæ ant. partes a ſale, vel alcalino, vel medio evolvantur, recludanturque prius, ut poſtea eo facilius menſtruum oleoſum aromaticum, vel aliud expreſſi olei particulas ſulphureas abſorbere, imbibere & in poros recipere queat. Idcirco ſcorias reguli antimonii c. aqua vel ſimplici, vel calcis vivæ coqvunt, filtrant & inſpiſſant ad ſiccitatem. Remanenti poſtea ſali antimoniali coloris ſubflavi, quod etiam tinctura antimonii ſicca nominatur, affundunt ol. amygd. tereb. junip. item olea aromatica, nec non menthæ, aniſi vel alia ejusdem generis, atque ita prævia digeſtione accipiunt balſamum aliquod antimonii. De omnibus vero hiſce balſamorum generibus magna illa præter alias imaginaria opinio notanda eſt circa eorundem uſum Chirurgicum, quem neſcio in quem cœlum efferre ſolent ob vires ſumas in ulceribus inveteratis fœtidis mundificandis & conſolidandis conſpicuas, ſive interne ſive externe, ſive utroque, quod præſtet, modo adhibeantur. Aſt vero interne, dum loco florum ſulphuris adhibentur, parum ad ſang. lymphæque mundificationem præſtant, ut hyperbolicas illas vires multis paraſangis antecedat uſus vegetabilium mundificantium & ulcus purgantium; uti ſunt rad. helen. ari, pimpin. alb. bardan. vincet: L. ſaſſafr. Sant. citr. quajac. H. ſcord. chæreſ. beccabungæ, ſaniculæ, pyrolæ, cent. m. milleſ. & alia plura, quæ Paracelſus tr. von den Spitahl-Kranckheiten recenſet. Externe vero in conſolidatione partium exſanguium aliquid præſtare videntur, ubi ſubtiliſſimas ulcerationes glandoſarum partium demulcent. Attamen efficaciam eorum balſamicam hic facile, ſi non exſuperat, exæquat certe balſamicorum comunium uſus ol. tereb. ol. vitell. ovorum & aliorum oleorum temperatiorum balſamicorum noſtratium & peregrinorum. Taceo quod abſtinere ab ejusmodi oleoſis præcellentius ſit remedium in plurimis caſibus, quam iis unguinoſis & æſtuoſis ſimul ardores & ulcerationes fœtidas augere. In illis enim partibus, quæ diverſæ ſunt conſiſtentiæ, ut ſanguiferis, oſſeis, tendinoſis, vel nihil ad mundificationem & conſolidationem conferunt, vel detrimenta magis conciliant, uti eorum uſus in apoſtematibus & ulceribus ſimplicibus declarat, quibus inquietationes dyſepuloticas inducunt, dum partes ſubtiliores aufferunt humorum, reliquos vero inſpiſſant & tumorem ulceroſum magis indurant.

Ubi

Ubi utique in talibus caſibus magnæ illæ panaceæ balſamicæ c. myrrhatis & ſuccinatis vulgaribus remediis ne quidem comparandæ ſunt.

Aggredior nunc aliud mineralium genus, & quidem *arſenicum*, ubi brevibus illam ſolum ſuperſtitionem, eamque ſumme nefandam atque horrendam, circa uſum ejusdem contra febres intermittentes, maxime vero tertianam, veluti ſpecificum in caſtris adhuc pro celeri morbi cura uſitatum, notabo. Ubi equidem duo graviſſima vitia ſceleratorum ejusmodi noſtri temporis Anchiatrorum quorundam deteſtanda, execranda & perſtringenda veniunt, nimirum horrenda illa temeritas & craſſiſſima rerum medicarum ignorantia. Execranda certe peſtiferorum illorum hominum temeritas eſt veneno illo, omnibus aliis graviſſimo, motiones febriles tertianas, in bonum finem ad vitioſos humores e corpore eliminandos a natura inſtitutos, nec unquam per ſe in vitæ diſcrimen ducentes, ſupprimere velle. Unde ſemper ex tali temerario conatu & nefando uſu ſæviſſima ſymptomata inſeqvuntur, enormes anguſtiæ, angores, anxietates, vertigines, mentis turbationes, ſyncopticæ cardialgiæ, convulſivæ totius corporis concuſſiones, convulſivi repentini raptus artuum, ſuſpiria lamentabilia, luctuoſa, profundiſſima, ſudor copioſſimus gelidus, aſpectus metuendus & horrendus, & denique mors, poſt quem cadaver nigrum fœtidum mox apparet, & membrum virile turgidum & penitus nigrum. Qui vero naturæ bonitate ex tali tragœdia evadunt, illi, niſi errorem hunc poſtea vel revocatione febris, vel accuratiore vitæ genere & remediorum aptiorum uſu emendant, obſtructiones viſcerum pertinaciſſimas, febrem lentam, hecticam, acutam, inflam̃atoriam, tabem mortiferam, paralyſin, hydropem &c. ſibi accerſunt. Ex quibus profecto perſpicere poſſumus, quanta temeritas hæc ſit carnificum & homicidarum, qui omni conſcientia & ſcientia exuti, neglecto hominis, ne dicam Chriſtiani, officio, ita ſcelerate in miſeri proximi, qui omnem reſtitutionis fiduciam in illo peſſimo anchiatro collocat, viſcera ſæviunt. Alterum vitium vero craſſiſſimam eorum in arte Medica ignorantiam atque ſtupiditatem neſcio an rideam, an vero doleam. Vident nonnunquam, imo ſæpe, licet cum graviſſimis ſymptomatibus imo vitæ periculo illud fiat, febriles motus uno quaſi ictu ſupprimi. Quomodo vero talia accidant, quæ cauſa ſit Phyſico Medica, illi albæ mentis homines neque perveſtigari poſſunt, neque cogitatione id aſſequi valent. Certum enim eſt atque prorſus clarum, non illud ob occultam aut ſpecificam arſenici qualitatem evenire, uti arbitrantur, ſed cauſam plane manifeſtam illius phænomeni eſſe. Natura enim humana in id unice tempore paroxyſmi intenta eſt, ut materia vitioſa, in primis viis contenta, corrigatur, ſecernatur & com̃ode evacuetur. Quare congeſtiones humorum

co-

copioſiores ad has partes procurantur, (id quod conſtrictio totius externi habitus, corporis aſpectus macilentus, tenſio artuum, frigus &c. indicant.) Serum copioſius ſeparatur, quod attenuet, deliqueſcat materiam viſcidam, tenacem, lentam, & ad motum diſponat. Quod ſi feliciter primo ſtatim paroxyſmo tale inſtitutum ſuccedat, tum finito eodem vomitum vel etiam poſtea diarrhœam contingere videmus, cum ipſius ſæpe febris ſolutione, aut mitigatione ad minimum. Cum vero hæc ita in corpore humano vivo geruntur, cum tales motiones ad materiam peccantem excernendam perficiuntur: tum certe aliter fieri non poteſt, ſi talis arſenicalis panacea ingeratur, iſtum motum aut plane ſupprimi, aut ad tempus ſiſti, aut diverti. Binis enim iſtis nocivis materiis natura uno tempore, uno eodem modo, invigilare nequit. Quare, ut iſtud munus, quod non ita grave & exitiale eſt, dimittat, neceſſitas moralis ſuadet. Certe enim, niſi natura huic ſontico & exitiali veneno ſuccumbere velit, neceſſe eſt, ut ceterorum actionum mitiorum quaſi obliviſcatur, & ad hoc malum evertendum omnes vires intendat. Id quod ex cauſa morali fieri debet, quia arſenici venenum multo nocivius eſt quam materia febrilis, quæ placide ſine turbis excerni poteſt. Fit igitur ita, quod a poſteriori maxime patet. A priori vero illud ita fieri, prout diſſeruimus, teſtatur uſus in fundamento rei ſimilis Chinæ Chinæ, opiatorum, animi affectuum, ſollicitudinum, oblivionis, terroris, doloris &c. Ubi utique motiones tales in conſuetudinem adactæ & converſæ alio contrario motu per illa quaſi ſpecifica ſedantur & opprimuntur. Patet itaque non modo τὸ ὅτι, ſed etiam τὸ διότι operationis febrifugi illi venenoſi. Ut τὸ tale enim venenum febres tollit, morbum vero minime curat, i. e. motiones iſtas ſalutares ad materiam vitioſam evertendam ſupprimit, vitium vero ſeu cauſam occaſionalem neque corrigit neque excernit. Atqui dices, ſi nihilominus febris tollatur, etiamſi graviora ſymptomata comitentur, an inde uſus tollatur feſtinantis medicationis? At ego inquam, ſi 100. iſto medicamento â febre liberentur & ex his aliquot ſolum fatis cedant, imo unicus ſaltim, annon homicidii eris reus? Quæ erit tibi conſcientia? Nec enim inſcius talium effectuum eras. Imo ſi nullus illico iſta panacea enecetur, numne ignoras, in quam peſſimi moris cataſtrophem ipſa febris in ſebenigna tranſitum faciat? Sed prætereo talia incom̃oda, quæ quemquam bonum virum ab ejus uſu abducere valent. Mitto rationes Theologico Morales. Mitto vitæ præſentiſſimum periculum. Mitto morbos graviſſimos, qui ejus uſum inſeqvuntur. Perpendite modo, carnifices, ſæva illa ſymptomata, quibus præter omnem neceſſitatem & utilitatem ægros excruciatis. Magnam ſane vos dementiam ceciſſe neceſſe eſt, ut morbum placide decurrentem & prudenti tractationi

facil-

facillime ἀκινδινῶς cedentem remedio illo, plane morbo graviore aggrediamini. Deteſtatur & rejicit tale conſilium ipſe Hippoc. dum ait: Pharmaca morbo graviora metus eſt propinare. Si enim bene cadant, temeritatis & impudentiæ reus eſt, ſi male eo magis inculpandus medicus. Sine ulla difficultate abigitur febris talis, modo illi medendi methodo, quam natura nobis monſtrat, inſiſtamus, omnisque medicatio juſto tempore & apto regimine applicetur. Neque vero ê contrario in aliud extremum prolabendum eſt, & ad motus immediate & actu ſiſtentia & ſopientia per anodyno-opiata, adſtingentia, chinata, confugiendum: ſed eo allaborandum, ut natura in correctionis ſecretionisque opere tempore paroxyſmi adjuvetur per digeſtiva incidentia vitriolata ſalia, abſorbentia, amara, Gtoſa &c. Atque ita deinde remota cauſa occaſionali eo tutius motiones febriles aſſuefactæ per ſopientia illa, adſtringentia, diverſos motus producentia &c. ſedari & averti queunt. Hac ratione per Dei gratiam curatur morbus non ſupprimitur. Aget ita non modo ex arte ſcientifice, ſed etiam ſecundum conſcientiam medicus. Curatur ſine iſtis turbis, ſine vitæ diſcrimine, ſine mali recrudeſcentis metu, ſine pejorum affectuum proventu. Pendet ejus modo arſenicalis ſævitia ab heroicorum emetico conamine, quo ſine multa therapevtica aut pathologica conſideratio ne in morbum quemvis irruere libido aut ignavia docuit. Sed temeritatem hanc heroicam non minus, ac inde forte prognatam arſenicalem virulentiam damno, cum ratio & experientia doceat, leniorem & tutiorem viam ſemper prærogativam mereri. Reſtat hic illud Anchiatrum dubium ſolvere, quod ad ſtabilendum arſenici uſum obtrudunt. Exiſtimant minime illa generali, de qua ante diximus, operatione febres tollere, ſed ſpecifica quadam ignota virtute. Quare, ſi ab indole ejus penetrantiſſima deturbetur & arte Chymica fixetur arſenicum: tum pro robuſtis ruſticis antifebrile tolerandum evadere. Tradidere tales præparationes fixatorias & cicuratorias Königius in r. m. ubi & experientiam multam per mortes hauſtam adjecit, & alii multi. At vero facile ex ſuperioribus intelligi poterit, ſi arſenicum fixetur, & vi ſua truculenta omni eximatur; tum certe nullius hic plane eſſe uſus, & ab efficacia febrifuga tantum quidem abeſſe, quantum illi ab omni ſana ſcientia & experientia. Si vero ipſæ fixationes & cicurationes examinentur: neque experientia neque ratio reſpondere depræhenditur. Communiter nitrum pro correctorio arſenici eſſe arbitrantur. Igitur ſimplici ſaltim via id arſenico trituratione & pulveratione admiſcent. Alii fuſionem eligunt. Sed quanti hi ſunt Medici, tanti etiam ſunt Chymici. Quantum enim ſulphuri fixitatis ab alcali accedit, tantum arſenico a nitro. Huc etiam per-

pertinet uſus arſenici in cancro. Cum enim cancrum vivum aliquod animal eſſe exiſtiment, quod corpus perrependo partes ſolidas aggrediatur & ulceroſos fœtidos tumores producat: ad hunc enecandum iſtud venenum quadrare exiſtimavere. Sed quam triſtiſſimo eventu talis medicatio fiat, experientia teſtatur, ut eam hodie repetere ne ſtupidus quidem amplius audeat. Ita internæ anguſtiæ, anxietates, turbulenti ſpaſmodici motus longe ultra ſolitum increbeſcunt & facillime ad ſtatus febriles gangrænodes, convulſiones cataſtrophem faciunt. Quare ei & hic effectus prodeunt, qui omnes bonos a tali medicatione merito deterrere poſſunt. Ex hiſce itaque omnibus clariſſime pateſcere arbitror, peſſimam ſane hanc eſſe Chymiatrorum ſuperſtitionem, quam de utroque dicto arſenici uſu fovent. Hæc vero certe ex nulla alia re, quam ſumma ignorantia geneſeos effectuum talium, ortum ſuum habent, quippe quæ ſceleſtos illos conatus producit. Inexperientia temeritatem producit dixit Hippocrates. Cum enim indagare vera pigeat, dicit Plinius hiſt. nat. l. 5. ignorantiæ pudore mentiri non placet. Mendacium & audacia aliquomodo ignorantiam tegunt. Cum itaque & noſtri cauſalitatem iſtiusmodi effectuum ignorent: iſtud Hippocratis monitum obſervent, ubi prorſus ab exercitio medico deſiſtere jubet.

Sed ſufficient hæc de ſtolidiſſima illa & nequiſſima ſuperſtitione circa uſum arſenici adduxiſſe. Ubi quidem, quia jam longius, quam par eſt, profectus ſum, commode in regni mineralis & medicamentorum ex eo productorum ſuperſtitioſo abuſu finem facere poſſem. Sed cum ad mineralia vitriola varii generis revocentur: placet occaſione eorundem pauca de acidorum uſu ſubjungere & in ſpecie recentiorum circa eadem meticuloſitatem attingere, quippe qui minime in uſum Medicum internum tutum, ſecurum & felicem trahi poſſe exiſtiment.

Acida pertimeſcunt Chymiatri ut corroſiva, præſertim qui omnes vitalitatis læſiones ab acido coagulante, uti primaria ac fundamentali omnium morborum cauſa, deducunt. Et multi, acida propinare, tam virulentum exiſtimabant, quam guttulas mercurii ſublimati porrigere hauriendas, quod ex timore ſuperſtitioſo Chymiatriæ pronatum eſt, uti priora idola ex amore ſimilis crudæ Chymiæ ædificata. Sane guttulæ acidi alicujus, etiam mineralis, ſpongioſorum æſtum tuto temperant, uti ſicciorum temperamentorum ardores cholericos nitrum ſimplex, uſu certe ſumme polychreſto, ac vere panaceali, moderatur, ſimulque materiam acrem ſulphuream obtuſam per urinam evacuat. Nil hic metuendum, niſi quando commotiones pectorales ſubſunt, quas acida in vehemen-

mentem tuſſim, maxime ſalis communis acidum, exacerbant. Obſoleta fieri cœpit hæc meticuloſitas, cum alchymici ex acido oleo vitrioli panaceas exſtruere iterum ſuſcipiunt, imo jam in officinas publicas tinctura balſamica nitri ex ol. nitri (â nitro per ol. vitrioli abſtracto) cum ſpir. vini dulcificato parata, & rubore tincta abiit, ut aliud quid, quam ſpir. nitri dulcis in promptu & cultu novo foret. Sed eſt proſapia ſuperſtitionis.

Subſiſto vero in his ſpeciminibus ſuperſtitionis Chymiatricæ, quæ jam exercitatis nota lubens prima hac vice adduxi, ut in poſtera pro- & deductione eorum idolorum tanto magis pateſcat noſtræ ætati, in quibus vanis myſteriis ſagacitas hominum ſæpe immergatur, immoretur & immoriatur, donec vanæ ſpei lacticinia, & lenocinia experiatur, & ad rei ſolidæ, non fucatæ, τȣ veri, boni, indagationem & impetrationem aditum apertum depræhendat. Chymiatris evenit, quod Cornel. Agrippa doctis accidere in vanitate ſcientiarum edocuit, ut per multas ambages, receſſus, ſcopulos, carbunculos perreptantes tandem cognoſcant, ſe fumum & fucum interea tanto niſu captaſſe, tempus jam eſſe, ut cum aſino in doctam ſimplicitatem etiam in culina Chymica ſeſe vertat animus, ne vitam brevem in arte longa in umbra aucupanda deperdat, id quod in altera deductionis Chymiatriæ ſuperſtitioſæ parte clarius & utilius pro noſtro ævo demonſtrabitur.